

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK PROGRAMI**

**EBEVEYN EĞİTİM PROGRAMININ ANNELERİN
EBEVEYNLIK ÖZ-YETERLİKLERİNE ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tuba BAĞATARHAN

**Ankara
Temmuz, 2012**

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK PROGRAMI**

**EBEVEYN EĞİTİM PROGRAMININ ANNELERİN
EBEVEYNLİK ÖZ-YETERLİKLERİNE ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tuba BAĞATARHAN

**Danışman
Doç. Dr. Serap NAZLI**

**Ankara
Temmuz, 2012**

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Bu çalışma jürimiz tarafından Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Doç. Dr. Serap NAZLI (Danışman)

Üye

Yrd. Doç. Dr. Deniz GÜLLEROĞLU

Üye

Yrd. Doç. Dr. İlhan YALÇIN

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

....../....../....

İmza

Prof. Dr. Nejla KURUL

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Ebeveynlik öz-yeterliği son yıllarda üzerinde önemle durulan, ebeveynlik üzerinde önemli bir etkisi olduğu belirlenen ve hala farklı değişkenlerle ilişkisi araştırılan önemli bir kavramdır. Ebeveynlik öz-yeterliği, anne babaların ebeveynlik sürecinde kendilerinden beklenen görevleri bilgi ve becerilerine dayalı olarak etkili bir şekilde gerçekleştirme derecelerine dair inançlarını temsil etmektedir. Bu araştırma çerçevesinde hazırlanan ebeveyn eğitim programının programa katılan annelerin ebeveynlik öz-yeterlikleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırma ile annelerin ebeveynliğe ilişkin bilgi ve becerileri artırılarak ebeveynlik öz-yeterliklerini geliştirmek amaçlanmıştır.

Bu araştırmanın planlanması ve gerçekleştirilmesinde bir çok kişinin emeği bulunmaktadır. Öncelikle, bu araştırmanın konusunun belirlenmesinden tezin tamamlanmasına kadar geçen tüm süreçte beni destekleyen, motive eden, bana zaman ayırıp tüm sorularıma sabırla cevap veren değerli hocam ve tez danışmanım Serap Nazlı'ya çok teşekkür ederim.

Araştırmanın gerçekleştirilmesinde ebeveyn eğitim programına katılımlarıyla katkı sağlayan değerli annelere teşekkür ederim. Tezimin deneysel işlem sürecinde okulda uygulama yapmamda bana yardımcı olan Düzce TOKİ Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu müdürü Mehmet Kardeş'e teşekkür ederim. Tez yazım sürecinde bana tüm samimiyetiyle yardımcı olan, uzağı yakın yapan arkadaşım Rabia Şentürk Aydın'a teşekkür ederim.

Hayatım boyunca bana her zaman destek veren, bana güvenen sevgili annem Saadet Bağatarhan ve babam Mehmet Bağatarhan'a, ablalarım Hatice Barman, Gülçin Bağatarhan ve Sümbül Bağatarhan'a çok teşekkür ederim.

Bu araştırma TUBİTAK BİDEB Yurtiçi Yüksek Lisans Burs Programı desteği ile gerçekleştirilmiştir. Tübitak'a yüksek lisans sürecinde verdiği burs desteği için teşekkür ederim.

Tuba BAĞATARHAN

ÖZET

EBEVEYN EĞİTİM PROGRAMININ ANNELERİN EBEVEYNLIK ÖZ-YETERLİKLERİNE ETKİSİ

BAĞATARHAN, Tuba

Yüksek Lisans, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Serap NAZLI

Temmuz 2012, xi + 101 sayfa

Bu araştırmanın temel amacı, ebeveyn eğitim programının annelerin ebeveynlik öz-yeterlikleri üzerindeki etkilerinin araştırılmasıdır. Araştırma, tek gruplu ön-test, son-test ve izleme modeline dayalı bir deneysel çalışmadır. Araştırma, 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Düzce TOKİ Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu'nda 1. sınıfta öğrenim görmekte olan 16 öğrencinin annesinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada tek grup ön-test, son-test, izleme deseni kullanılmıştır. Annelerin ebeveynlik öz-yeterlikleri araştırmanın bağımlı değişkenidir. Bağımsız değişken ise annelere uygulanan ebeveyn eğitim programıdır. Deney grubuna her biri ortalama 90 dakika süren 7 oturumluk ebeveyn eğitim programı uygulanmıştır. Hazırlanan ebeveyn eğitim programının kazanımları Welman ve Moore'un taksonomisi dikkate alınarak belirlenmiştir. Programın içerik ögesinde gelişim dönemi özellikleri, olumlu disiplin yöntemleri, çocuk yetiştirme tutumları, aile içi iletişim, okul başarısında ailenin rolü ve okul-aile işbirliği konularına yer verilmiştir. Program süreci 90 dakikalık oturumlar

halinde düzenlenip, oturumlara bir önceki oturumun özeti yapılarak başlanmış, oturumun konusuna dikkat çekilerek bilgilendirilme çalışması yapılmış, ev ödevleri verilerek oturumlar sonlandırılmıştır. Deneysel işlemin bitişinden sonra son-test ölçümleri, deneysel işlemin tamamlanmasından 2 ay sonra ise izleme testi ölçümleri yapılmıştır. Deney grubunun ön-test, son-test ve izleme testi sonuçları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı “Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi” ile kontrol edilmiştir.

Araştırmada veri toplama aracı olarak ebeveynlik yetkinliğini ölçmek için, Kaner tarafından geliştirilen Anababalık Yetkinliği Ölçeği (AYÖ) kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS 13.0 programında çözümlenmiştir.

Araştırmanın sonucunda araştırmacı tarafından geliştirilen ebeveyn eğitim programının annelerin ebeveynlik öz-yeterliklerini anlamlı bir düzeyde arttırdığı görülmüştür. Sonuçlar, anne-baba eğitim programları ile ilgili literatür göz önünde bulundurularak yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ebeveyn Eğitim Programı, Ebeveynlik Öz-Yeterliği.

ABSTRACT

THE EFFECT OF PARENT EDUCATION PROGRAM ON MOTHERS' PARENTAL SELF-EFFICACY

BAĞATARHAN, Tuba

M. A. Thesis, Department of Psychological Services in Education

Guidance and Psychological Counseling Program

Advisor: Assoc. Prof. Serap Nazlı

July 2012, xi + 101 pages

The main aim of this research is to investigate the impact of parent education program on mothers' parental self-efficacy. The research is an experimental study based on a single group pretest-posttest and follow up model. The research was carried out in the 2010-2011 academic year with the participation of 16 mothers, whose children study the first grade in Duzce TOKİ Mehmet Akif Ersoy Primary School.

In the research, one group pre-test, post-test and follow up design has been used. The dependent variable of the research is mothers' parental self-efficacy. The independent variable of the research is parent education program which was applied to the mothers. A parent education program, consisted 7 sessions, each of them lasted for 90 minutes, has been applied to experimental group. The acuirements of the prepared parent education program have been determined by taking into account Welman and Moore's taxonomy. Features of developmental period, positive discipline styles, child-

rearing attitudes, communication within the family, the role of family at school performance and school family collaboration are the contents of the program. The program process has been organized in the form of 90 minutes sessions, each session has been initiated by a summary of the previous one, mothers have been informed about the sessions and the sessions have been completed with homework. Posttest measurements have been made after the end of the experimental activity and two months later follow up test measurements have been made. Whether there is a significant difference between experiment group's pretest, posttest and follow up test have been checked by "Wilcoxon Signed Rank Test" .

In the research, Parental Self-Efficacy Scale, that was developed by Kaner have been used to a measure parental self-efficacy. The data obtained have been analyzed by SPSS 13.0 program.

At the end of the research, parent education program, which was developed by the researcher, increased mothers' parental self-efficacy significantly. The results are interpreted by considering the literature on parent education programs.

Key Words: Parent Education Program, Parental Self-Efficacy.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI	i
ÖNSÖZ.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
ÇİZELGELER LİSTESİ	x
EKLER LİSTESİ.....	xi

BÖLÜM I

1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem	1
1.2. Amaç	5
1.3. Önem.....	6
1.4. Sayıtlar	7
1.5. Sınırlılıklar	7
1.6. Tanımlar ve Kısaltmalar.....	7

BÖLÜM II

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	8
2.1. Öz-Yeterlik ve Ebeveynlik Özyeterliği İle İlgili Kuramsal Çerçeve.....	8
2.1.1. Öz-Yeterlik.....	8
2.1.2. Öz-Yeterliğin Kaynakları.....	11
2.1.2.1. Performans Başarıları.....	13
2.1.2.2. Dolaylı Yaşantılar	13
2.1.2.3. Sözel İkna.....	14
2.1.2.4. Fizyolojik ve Duygusal Durum	14
2.1.3. Ebeveynlik Öz-Yeterliği	14
2.1.4. Ebeveynlik Öz-Yeterliği İnançlarının Gelişimi	16
2.1.5. Ebeveynlik Öz-Yeterliği ve Ebeveynlik	18
2.1.6. Ebeveyn Öz-Yeterliğinin Ebeveynler ve Çocukları Üzerindeki Üzerindeki Etkileri	20

2.2. Ebeveynlik Öz-Yeterliği İle İlgili Araştırmalar	22
2.2.1. Ebeveynlik Öz-Yeterliği İle İlgili Yurtiçinde ve	
Yurtdışında Yapılmış Betimsel Araştırmalar	22
2.2.2. Ebeveynlik Öz-Yeterliği İle İlgili Yurtiçinde ve	
Yurtdışında Yapılmış Deneysel Araştırmalar	27

BÖLÜM III

3. YÖNTEM	34
3.1. Araştırma Modeli	34
3.2. Çalışma Grubu	35
3.3. Ebeveyn Eğitim Programı	37
3.3.1. Programın Alt Yapısının Hazırlanması	37
3.3.2. Programın Tasarım Süreci	39
3.4. Veri Toplama Araçları	42
3.4.1. Anababalık Yetkinliği Ölçeği (AYÖ)	43
3.4.2. Aile Bilgi Formu	44
3.5. Deneysel İşlemler ve Verilerin Toplanma Süreci	45
3.6. Verilerin Analizi	51

BÖLÜM IV

4. BULGULAR	52
4.1. Annelerin Ebeveynlik Öz-Yeterliklerine ilişkin Denencelerin Test	
Edilmesi	52

BÖLÜM V

5. TARTIŞMA VE YORUM	58
5.1. Annelerin Ebeveynlik Öz-Yeterliklerine ilişkin Bulguların	
Tartışılması ve Yorumu	58

BÖLÜM VI

6. SONUÇ VE ÖNERİLER	63
6.1. Sonuç	63
6.2. Öneriler	63

KAYNAKÇA	66
EKLER	75

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 1.	Çalışma Grubuna İlişkin Demografik Veriler.....	36
Çizelge 2.	Wellman ve Moore'un Öğrenme Ürünleri Taksonomisi.....	39
Çizelge 3.	Deney Grubunun Etkili Anababalık Yapabilme Alt Ölçeği Ön-test ve Son-test Puanlarına İlişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları	53
Çizelge 4.	Deney Grubunun Etkili Anababalık Yapabilme Alt Ölçeği Son-test ve İzleme Testi Puanlarına İlişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları	53
Çizelge 5.	Deney Grubunun Eğitime Aktif Katılabilme Alt Ölçeği Ön-test ve Son-test Puanlarına İlişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları	54
Çizelge 6.	Deney Grubunun Eğitime Aktif Katılabilme Alt Ölçeği Son-test ve İzleme Testi Puanlarına İlişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları	55
Çizelge 7.	Deney Grubunun Anababalık Yetkinliği Ölçeği Ön-test ve Son-test Puanlarına İlişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları	56
Çizelge 8.	Deney Grubunun Anababalık Yetkinliği Ölçeği Son-test ve İzleme Testi Puanlarına İlişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları	56

EKLER LİSTESİ

EK 1.	EBEVEYN EĞİTİM PROGRAMI PLANI	76
EK 2.	EBEVEYN EĞİTİM PROGRAMI.....	80
EK 3.	ANABABALIK YETKİNLİĞİ ÖLÇEĞİ	92
EK 4.	AİLE BİLGİ FORMU	93
EK 5.	EBEVEYN EĞİTİM PROGRAMI DAVETİYESİ.....	94
EK 6.	PROGRAMA KATILIM BELGESİ	96
EK 7.	EBEVEYN EĞİTİM PROGRAMINDAN RESİMLER	98

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde, araştırmanın problemi, amacı, denenceleri, önemi, sayıltıları ve sınırlılıkları ortaya konulmakta, ayrıca tanımlara yer verilmektedir.

1.1. Problem

Aile, çocuğa en yakın olan ve çocuğun en uzun süre etkileşimde bulunduğu çevresidir. Bu yakınlık ve etkileşim ailenin çocuk üzerinde en önemli etkiye sahip kişiler olmasını sağlar. Anne babalar, çocuğun fiziksel, bilişsel, davranışsal, psiko-sosyal, kişilik ve ahlak gelişimi üzerinde önemli bir role sahiptirler. Aile içindeki etkileşim örüntülerinin sağlıklı olması, çocuğun bir bütün olarak gelişmesini sağlar.

Aile, çocuğun ilk sosyal deneyimlerini edindiği yerdir. Çocuğun dünyaya gelişiyile içerisine girdiği ilk sosyal çevre olan ailesi onun temel ihtiyaçlarını karşılamakla birlikte kişiliğinin oluşmasında önemli bir etkiye sahiptir. Çocuğa yöneltilen davranış ve ona karşı takınılan tavır bu ilk yaşantıların örülmesinde büyük önem taşır. Aile üyeleriyle olan ilişkileri, çocuğun diğer bireylere, nesnelere ve tüm yaşama karşı aldığı tavırların, benimsediği tutum ve davranışların temelini oluşturur. Aile, aynı zamanda çocuğa, aile ve toplumun bir üyesi olduğu bilincini aşılır ve uyum biçimlerinin temelini atar (Yavuzer, 1996; Yavuzer, 2005; Yörükoğlu, 2000).

Büyüme aşamalarında başarılı olan çocuklar, iyi aile ilişkileri içerisinde yetişmiş bireylerdir. Aile içinde gerçekleşen başarılı ilişkiler, mutlu, arkadaşça, bunalımdan uzak ve yapıcı bireylerin oluşumunu sağlar. Çocuğun sevgi ve güven ortamında sağlıklı yetişmesini sağlamak, çocuğa yol göstermek, davranışlarına yön vermek ve kurallara uyumunu sağlamak ailenin görevleri arasındadır (Özgüven, 2001; Yavuzer, 1996).

Ebeveynler çocuklarını, kendi ebeveynlerinin onları yetiştirirken gösterdikleri davranışları model alarak ya da kitap, dergi, internet gibi kaynaklardan ebeveynliğin doğasına ilişkin elde ettikleri bilgilere dayalı olarak yetiştirirler. Ebeveynlik davranışlarının bir diğer önemli belirleyicisi anne babaların ebeveynlik sırasındaki tutumları, inançları, düşünceleri ve duygularıdır (Grusec, 2007). Anne babaların ebeveynliği ne kadar yeterli yaptıklarına ilişkin algıları da ebeveynlik uygulamaları üzerinde etkilidir.

Ebeveynlerin, ebeveynliği ne kadar yeterli düzeyde yaptıklarına ilişkin inanç, düşünce ve duyguları literatürde ebeveynlik öz-yeterliği kavramıyla ifade edilmektedir. Ebeveynlik öz-yeterliği, ebeveynlerin kişisel inançlarını, kendi yetenekleriyle farklı koşullar altında neler yapabileceklerini, zor koşullar altında farklı görevler için düzenlenmiş birtakım eylemleri ve duruma özgü görevleri gerçekleştirebilmeyi temsil etmektedir (Bandura, 1997). Coleman (1998)'a göre ebeveynlik öz-yeterliği, ebeveynlikte talep edilen rol ile ilişkili çeşitli görevleri gerçekleştirme yeteneğine ilişkin ebeveyn algılarının derecesidir. Başka bir tanıma göre ebeveynlik öz-yeterliği, ebeveynlerin ebeveynlik rollerini yetkin ve etkili bir şekilde gerçekleştirme beklentilerinin derecesidir (Teti ve Gelfand, 1991).

Yapılan araştırmalarda ebeveynlik öz-yeterliğinin çok sayıda faktörle ilişkili olduğu görülmektedir. Araştırma bulgularına göre, ebeveynlik öz-yeterliğinin annelik depresyonu (Bor ve Sanders, 2004; Coleman, 1998; Teti ve Gelfand, 1991), annenin stres düzeyi (Scheel ve Rieckmann, 1998), çocuğun mizacı ve sosyal destek (Coleman, 1998), ebeveynlik stratejileri (Ardelt ve Eccles, 2001), çocukların okumaya ilişkin algıları (Lynch, 2002), annenin ebeveynlik becerileri, çocuğun bilişsel gelişimi ve davranışları

(Coleman ve Karraker, 2003), çocuğun okuma başarısı ve motivasyonu (Townsend ve Choi, 2004), çocukların dil ve konuşma becerilerinin geliştirilmesi (Desjardin, 2006), annelerin çocuk gelişimi ile ilgili bilgi düzeyleri (Hess, Teti ve Hussey, 2004), erken çocuklukta dil gelişimi (Diken ve Diken, 2008), çocuğun akademik başarısı ve sosyal yeterliği (Junttila, Vauras ve Laakkonen, 2007 ve çocuğun sosyal-duygusal uyum düzeyi (Kotil, 2010) gibi birçok faktörle ilişkili olduğu görülmüştür.

Ebeveynlik öz-yeterliği, ebeveynlerin esenlik duygusu ve ebeveynlik doyumunu için önemlidir. Ebeveynlik öz-yeterliği inançları, ebeveynlik uygulamaları için doğrudan belirleyici bir faktördür (Coleman, 1998; Salonen, Kaunonen, Åstedt-Kurki, Järvenpää ve Tarkka, 2008; Salonen ve diğerleri, 2009). Bu durum ebeveynlik öz-yeterliğinin düşük ya da yüksek olmasının ebeveyn davranışları üzerinde etkili olduğunu göstermektedir.

Ebeveynlik öz-yeterliğinin yüksek olması motive edicidir ve ebeveynlerin çocuk yetiştirme konusundaki eylemlerine rehberlik etmektedir. Anne babaların ebeveynlik öz-yeterliklerinin yüksek olması için etkili çocuk bakımı ile ilgili yeterli bilgi düzeyine sahip olmaları ve sahip oldukları bilgiler doğrultusunda ebeveynlik görevlerini başarılı bir şekilde gerçekleştireceklerine inanmaları gerekmektedir. Ayrıca, çocuklarının istenilen gelişimi göstereceğine ve davranışlarının sosyal çevre içerisinde yer alan aile üyeleri ve arkadaşlar gibi sevdiği kişiler tarafından destekleneceğine inanmaları da gerekmektedir. Yüksek ebeveynlik öz-yeterliği, ebeveynlerin daha fazla çaba sarf etmelerini sağlamaktadır (Bandura, 1997; Coleman ve Karraker, 1997).

Teti ve Gelfand (1991), ebeveynlik öz-yeterliği düşük olan annelerin ebeveynliği etkili bir şekilde yapabildiklerine inanmadıklarını ve bu ebeveynlerin çocukları ile olan ilişkilerinde soğuk, duygusuz ve ilgisiz olduklarını belirtmektedirler. Jones ve Prinz (2005) ise anne babaların ebeveynlik öz-yeterliklerinin çocuğun uyumu üzerinde doğrudan etkili olduğunu ve ebeveynlik öz-yeterliği düşük olan anne-babaların çocuklarının daha fazla davranış problemleri yaşadıklarını gözlemlemişlerdir.

Bu araştırma çerçevesinde ilköğretim 1. sınıf öğrencilerinin annelerine yönelik olarak hazırlanan ebeveyn eğitim programının annelerin ebeveynlik öz-yeterlikleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. İlköğretim 1. sınıf öğrencilerinin ebeveynleri çocuğun okula uyum ve okuma-yazmaya geçiş sürecinde yaşadığı zorluklar nedeniyle yorucu bir dönem geçirmektedirler. Bu dönem, anne babaların çocuğun okula uyum sağlaması ve başarı duygusunu tatması için çocuklarına yardımcı olmalarını ve okul ile işbirliği içerisinde çalışmalarını gerektirmektedir. Thompson ve diğerleri (1997), ebeveynlik öz-yeterliği yüksek olan ebeveynlerin çocuğun başarısını desteklemek için ailenin iç kaynaklarını ve çocuğun başarılarını destekleyecek güvenli diğer dış kaynakları kullandıklarını belirtmektedirler (Akt. Porter, 2008).

Coleman ve Karraker'e (1997) göre, anne babaların ebeveynlik öz-yeterliğinin yüksek olmasında etkili faktörlerden birisi etkili çocuk bakımı ile ilgili yeterli düzeyde bilgiye sahip olmalarıdır. Yapılan araştırmalarda çocuk gelişimi, eğitimi ve bakımı ile ilgili konularda yeterli düzeyde bilgiye sahip olmanın ebeveynlik öz-yeterliğini ve çocuk yetiştirme tutumlarını olumlu yönde etkilediği ortaya konulmuştur. Bu durum, ebeveynleri bilgilendirici eğitim çalışmalarının gerekliliğini göstermektedir.

Ebeveyn eğitim programları, anne babaların çocuk yetiştirmeye yönelik geçmiş bilgileri dikkate alınarak ailelerin gereksinimi olan noktalarda onlara yol göstermektedir. Bu programlar, anne babalara hem ebeveynlikle ilgili bilgileri hem de çocuk bakımı ve eğitimiyle ilgili bilgileri kazandırmaktadır (Tezel Şahin ve Ersoy, 1999; Tezel Şahin ve Özbey, 2007). Özellikle okul çağında çocuğu olan anne babalar üzerinde ebeveyn eğitim programlarının önemli etkileri vardır. Bilgin (1990), okul-aile işbirliği ve sorunları üzerine yaptığı araştırmada anne babaların okul-aile ilişkilerini geliştirmede yetersizlikler gösterdiklerini, anne-baba eğitiminin okul-aile ilişkilerinin düzene girmesinde ve öğrencilerin okul başarılarının artırılmasında etkili olduğunu ortaya koymuştur.

Ülkemizde anne baba eğitiminin ebeveynlik öz-yeterliklerine etkisi üzerine yapılan deneysel çalışmalar oldukça sınırlıdır. Literatür incelendiğinde

yurtdışında anne babaların ebeveynlik öz-yeterliklerini geliştirmek amacıyla yapılan birçok deneysel çalışma olmasına karşılık ülkemizde bu konuda sınırlı sayıda deneysel çalışmaya rastlanmıştır. Yurtdışında bu konuda yapılan araştırmalar (Bloomfield ve Kendal, 2010; Gross, Fogg ve Tucker, 1995; Gross ve diğ., 2003; Hess ve diğ., 2004; Hindin, 2001; Landy ve Menna, 2006; Melnyk ve diğ., 2001; Pisterman ve diğ., 1992; Sofronoff ve Farbotko, 2002; Tucker, Gross, Fogg, Delaney ve Lapporte, 1998) incelendiğinde ebeveyn eğitim programlarının anne babaların ebeveynlik öz-yeterliklerini arttırmada etkili olduğu görülmektedir. Ülkemizde de ebeveyn eğitim programları aracılığıyla, anne babaların ebeveynlik öz-yeterlikleri üzerinde etkili sonuçlar elde edilebilir.

Bu bilgiler ışığında araştırmanın problemini, annelerin ebeveynlik öz-yeterliklerini geliştirmek amacıyla hazırlanan ebeveyn eğitim programının annelerin ebeveynlik öz-yeterlikleri üzerindeki etkisi oluşturmaktadır.

1.2. Amaç

Bu araştırmanın genel amacı, ebeveyn eğitim programının annelerin ebeveynlik öz-yeterlikleri üzerindeki etkisini incelemektir.

Araştırmanın genel amacına dayalı olarak aşağıdaki denenceler test edilmiştir:

1. Ebeveyn eğitim programına katılan annelerin etkili anababalık yapabilme becerilerine ilişkin öz-yeterlikleri artar ve bu artış kalıcı olur.
2. Ebeveyn eğitim programına katılan annelerin eğitime aktif katılabilme becerilerine ilişkin öz-yeterlikleri artar ve bu artış kalıcı olur.
3. Ebeveyn eğitim programına katılan annelerin ebeveynlik öz-yeterlikleri artar ve bu artış kalıcı olur.

1.3. Önem

Literatür incelendiğinde, anne babaların ebeveynlik öz-yeterliklerinin çocuklar ve ebeveynler üzerindeki etkilerini inceleyen birçok araştırma olduğu görülmektedir. Bu araştırmalarda anne babaların ebeveynlik öz-yeterliklerinin yüksek olmasının önemi ortaya konulmuştur.

Coleman ve Karraker (1997), çocuk bakımı ile ilgili yeterli bilgi düzeyine sahip olmanın anne babaların ebeveynlik öz-yeterliklerinin yüksek olmasında etkili olduğunu belirtmektedir. Bu bilgiye dayanarak, çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda bilgilendirici nitelikte çalışmalara katılan anne babaların ebeveynlik öz-yeterliklerinin gelişeceği söylenebilir.

Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri içerisinde yer alan ebeveyn konsültasyonu çalışmaları, ebeveynlerle işbirliği içerisinde çalışmayı gerektirmektedir. Ebeveyn konsültasyonu çalışmaları kapsamında çocukların gelişim ve eğitimlerine ilişkin ebeveynler ile işbirliği yapmak gerektirmektedir. Bu da ancak kapsamlı gelişimsel rehberlik programlarıyla mümkündür. Bu çalışma çerçevesinde uygulanan ebeveyn eğitim programı, psikolojik danışmanların ebeveyn konsültasyonu hizmetleri içerisinde yer alan bir çalışma olması yönüyle önemlidir.

Bu araştırmada okul çağı çocuklarının anneleri ile çalışılmak istenmiştir. Okul çağı içerisindeki en zorlu dönemi okula yeni başlayan çocuklar yaşamaktadırlar. Okula yeni başlayan çocukların bu dönemde okula uyum sorunları yaşadıkları ve bu sorununu aşabilmek amacıyla okullar tarafından 1. sınıf öğrencilerine yönelik uyum programları yapıldığı bilinmektedir. 1. sınıf öğrencilerinin yaşadıkları uyum sorunundan çocuktan sonra en fazla anne babaların etkilendikleri görülmektedir. Bu çalışma sürecinde de ilköğretim 1. sınıf öğrencilerinin annelerine yönelik olarak bir eğitim programı hazırlanmış ve uygulanmıştır. Çocuklarının eğitim hayatına başladıkları oldukça stresli bir dönemde programa katılan anneler, çocuk eğitiminin yanı sıra çocuklarının okul başarısına nasıl katkıda bulunabileceklerine ilişkin bilgiler verilerek desteklenmişlerdir. Hazırlanan ebeveyn eğitim programı çerçevesinde annelerin

çocuklarının gelişim dönemi özellikleri, olumlu disiplin yöntemleri, çocuk yetiştirme tutumları, aile içi iletişim, okul başarısında ailenin rolü ve okul-aile işbirliği konularına ilişkin bilgilenmeleri sağlanmıştır. Bu yolla annelerin çocuk gelişimi ve eğitimi ile ilgili bilgilerine katkı sağlanarak ebeveynlik öz-yeterliklerinin geliştirilmesi sağlanmak istenmiştir. Yapılan araştırma, ebeveynleri çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda bilgilendirici ve farkındalık kazandırıcı çalışmalar içermesi, ebeveynlerin çocuklarının hem bireysel hem de akademik gelişimlerini anlayıp çocuklarına yardımcı olmalarına ve ebeveynler ile okul arasındaki iletişim ve işbirliğinin artmasına katkı sağlaması açısından önemlidir. Ayrıca, araştırma çerçevesinde hazırlanan ebeveyn eğitim programı ve araştırma sonucu bundan sonra hazırlanacak eğitim programlara kaynaklık etmesi açısından da önemli görülmektedir.

1.4. Sayıtlılar

Araştırmaya katılan ebeveynler araştırmada kullanılan ölçek ve form maddelerine samimi ve doğru yanıtlar vermişlerdir.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırma verileri 2010–2011 eğitim-öğretim yılı Düzce TOKİ Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu'nda 1. sınıfta öğrenim görmekte olan 16 öğrencinin annesinden oluşan araştırma grubu ile sınırlıdır. Velilerin sınırlı katılımı nedeniyle kontrol ve plasebo grupları kullanılamamıştır.

1.6. Tanımlar ve Kısaltmalar

Ebeveynlik Öz-Yeterliği: Bu araştırmada ebeveynlik öz-yeterliğini, Anababalık Yetkinliği Ölçeğinden alınan puanlar temsil etmektedir.

AYÖ: Anababalık Yetkinliği Ölçeği

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde öz-yeterlik ve ebeveynlik öz-yeterliği konusuyla ilgili kuramsal bilgilere yer verilmiş, ebeveynlik öz-yeterliği ile ilgili Türkiye’de ve yurt dışında yapılan araştırmalara ilişkin bilgiler sunulmuştur.

2.1. Öz-Yeterlik ve Ebeveynlik Öz-Yeterliği İle İlgili Kuramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar

Bu bölümde, öncelikle öz-yeterlik kavramı ve öz-yeterliğin kaynaklarına ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Daha sonra ebeveynlik öz-yeterliği ve ebeveynlik öz-yeterliği inancının gelişimine ilişkin açıklamalar üzerinde durulmuştur. Son olarak, ebeveynlik öz-yeterliği ile ilgili Türkiye’de ve yurtdışında yapılmış araştırmalara ilişkin bilgiler sunulmuştur.

2.1.1. Öz-Yeterlik

Öz-yeterlik kavramı ilk olarak Albert Bandura’nın Sosyal Öğrenme Kuramında ele alınan bir kavramdır. Albert Bandura’nın 1977’de “Psikolojik Tekrar - Öz-Yeterlik: Davranış Değişikliği Teorisini Birleştirmeye Doğru” adlı makalesi yayınlandığından beri psikolojide öz-yeterlik dönemi başlamıştır. Bu konuda psikoloji, sosyoloji, halk sağlığı, tıp, hemşirelik ve diğer alanlara yönelik yayın yapan yüzlerce makale yayınlanmıştır (Synder ve Lopez, 2005).

Bandura’nın 1977’de yayınlanan makalesi, aslında hem algılanan yeterlik düşüncesini öz-yeterlik kavramıyla adlandırmış hem de öz-yeterliğin

nasıl geliştiğinin ve insan davranışlarını nasıl etkilediğinin teorisini ortaya koymuştur (Synder ve Lopez, 2005).

Öz-yeterlik kavramı literatürde öz-yetkinlik, öz-yeterlik algısı, öz-yeterlik inancı ve öz-yeterlik yargısı gibi farklı kavramlarla ifade edilmektedir. Yurtdışı literatürde ise “self-efficacy” olarak ifade edilen kavram bu çalışmada “öz-yeterlik” olarak kullanılmıştır.

Bandura’ya (1977, 1995, 1997) göre öz-yeterlik, kişinin belli koşullar altında ne yapabileceğine olan inancıdır. Öz-yeterlik kavramı, bireylerin olası durumların yönetimi için gerekli etkinlikleri organize edip başarılı bir şekilde yürütme yeteneğine ilişkin kendi haklarındaki yargılarını temsil etmektedir. Yeterlik inançları insanların nasıl düşündükleri, nasıl hissettikleri ve kendilerini nasıl motive ettikleri gibi şeylerden etkilenmektedir.

Senemoğlu’na (2005) göre öz-yeterlik, bireyin gelecekte karşılaşabileceği güç durumların üstesinden gelmede ne derecede başarılı olabileceğine ilişkin kendi hakkındaki yargısı, inancıdır. Öz-yeterlik, bireyin becerilerinin bir fonksiyonu değildir. Bireyin, becerisini kullanarak yapabildiklerine ilişkin yargılarının bir ürünüdür, bir sonucudur. Öz-yeterlik, bireyin, farklı durumlarla baş etme, belli bir etkinliği başarma yeteneğine, kapasitesine ilişkin kendi algılayışı, inancı ve kendi yargısıdır.

Öz-yeterlik, kavramsal olarak algılanan yeterlik, başarı beklentisi ve öz güven gibi yapılarla benzerdir (Schunk, 1990). Öz-yeterlik teorisine göre öz-yeterlik inançları psikolojik düzenleme, psikolojik problemler ve fiziksel sağlık üzerinde profesyonel davranış değiştirme stratejileri kadar önemli bir etkiye sahiptir (Synder ve Lopez, 2005).

Öz-yeterlik teorisinin temel dayanağı, insanların kendi yeteneklerine olan inançlarının kendi eylemleri tarafından etkilendiği görüşüdür (Bandura, 1997). Bu esas insanların belli davranışları göstermelerinin ve engellemelere karşı bu davranışları devam ettirme konusunda gayret etmelerinin en önemli belirleyicisidir (Synder ve Lopez, 2005).

Öz-yeterlik, gereken durumlarda dürtülere karşı koyabilmek ve stresle başa çıkabilmek için bireyin becerilerini kullanabileceğine ve talepleri karşılamak için kaynakları seferber edebileceğine dair var olan güvenini temsil etmektedir (Bandura, 1997). Genel olarak öz-yeterlik, motivasyon ve bilişsel kaynaklar ile kişinin belirli bir görev üzerinde kontrol sağlayabilmesi için gerekli olan eylemleri içermektedir (Ozer ve Bandura, 1990).

Öz-yeterlik, algılanan bir beceri değildir; belli koşullar altında kişinin yetenekleriyle ne yapabileceğine ilişkin var olan inancıdır. Kişinin, belli bir durumla mücadele etmesi ya da bir durumu değiştirmesi gerektiğinde kendi beceri ve yeteneklerini planlı bir şekilde kullanma yeterliği hakkındaki inançlarıyla ilgilidir (Synder ve Lopez, 2005).

Öz-yeterlik inançları, davranışlar hakkındaki basit tahminler değildir. Ayrıca, öz-yeterlik inançları nedensel bağlamalar da değildir. Nedensel bağlamalar, birtakım olaylar ile ilgili olarak bireyin kendi davranışlarını ve bu davranışların sonuçlarını içeren açıklamalardır (Synder ve Lopez, 2005).

Öz-yeterlik, kişinin ne yapmaya yetenekli olduğu hakkındaki inançlarıdır. Öz-yeterlik belli bir hedefe ulaşmak için gösterilen davranışın amacı da değildir. Çünkü, bir amaç muhtemelen kişinin ne yapacağına ilişkin söylemidir (Synder ve Lopez, 2005). Öz-yeterlik inançları, davranışlar üzerindeki etkileri aracılığıyla dolaylı olarak hedefleri etkilemektedir. Yüksek öz-yeterlik, bireylerin daha zor ve iddialı hedefler belirlemeleri üzerinde belirgin bir etkiye sahiptir. Yüksek öz-yeterlik sadece hedef belirleme üzerinde etkili değildir. Bireyin bu hedef peşinde sebat göstermesini de sağlamaktadır (Luszczynska, Scholz ve Schwarzer, 2005).

Öz-yeterlik, özsaygı değildir. Özsaygı, kişinin kendisi hakkındaki inançlarıdır ve kişinin kendisi hakkındaki inançlarıyla ilgili olarak ne hissettiğidir. Öz-yeterlik inançları, özsaygıya katkıda bulunur (Synder ve 7alışkanlık haline getirdiği değerlendirmeleridir. Özsaygı düzeyini, bireyin kendi benliğine ilişkin onaylayıcı olan ya da olmayan tutumları, bireyin kendini

önemli, yetenekli, başarılı ve değerli bulup bulmaması belirlemektedir (Coopersmith, 1967).

Öz-yeterlik inançları bir sonuç ya da davranış beklentisi değildir. Beklenti, belirli durumlar içerisinde belirli sonuçların ortaya çıkması için kişinin belirli davranışları göstermesine yol açan inançlarıdır. Öz-yeterlik, bireyin basit bir şekilde sonuç üreten davranışlar gösterebileceğine ilişkin inançlarıdır (Synder ve Lopez, 2005).

2.1.2. Öz-Yeterliğin Kaynakları

Öz-yeterlik genetik olarak aktarılan bir özellik değildir. Öz-yeterlik inançları deneyimlerden geçerek zaman içerisinde gelişir. Böylesi inançların gelişmesinin bebeklikte başladığı ve yaşam boyunca devam ettiği varsayılmaktadır. Öz-yeterliğin nasıl geliştiğini anlamak kuramsal bir altyapıya sahip olmayı gerektirir. Öz-yeterlik, sosyal bilişsel kuram bağlamında en iyi şekilde anlaşılabilir. Sosyal Bilişsel Kuram, insan bilişini, hareketini, motivasyonu ve duygusunu anlamak için bir yaklaşım tarzıdır ve bireyin çevresindeki pasif tepkimelerden daha fazla aktif olduğunu varsayar. Sosyal bilişsel kuramın dört ana terimi kısaltılarak ve basitleştirilerek verilmiştir (Synder ve Lopez, 2005):

1. İnsanlar bilişsel ve sembolik kapasiteye sahiptirler. Kendi davranışlarını kendileri inceleyebilir, kendi davranışlarını, düşüncelerini ve duygularını analiz edip değerlendirebilirler. Bütün bunlar, öz düzenleme için belirli aşamaları oluşturur.
2. Çevresel olaylar, kişisel faktörler (biliş, duygu ve biyolojik olaylar) ve davranışlar karşılıklı olarak etkileşim içindedirler. Bireyler çevrelerinde gerçekleşen olaylara bilişsel olarak, davranışları aracılığıyla, etkili bir şekilde cevap verirler.
3. Öz ve kişilik sosyal bir şekilde kişinin içine yerleşiktir. Öz ve kişilik kendi algılarımız ya da başkalarının sosyal, bilişsel, duygusal ve davranışsal

kalıplarıdır. Öz ve kişilik, etkileşimimize ne getirdiğimizi belirler, bu etkileşimi oluşturur ve yine etkileşimden geçerek değişirler.

4. İnsanlar öz denetime sahiptirler. Yaşamdaki hedeflerini belirleyip onların peşinden koşarken davranışlarını düzenlerler. Hedeflerini gerçekleştirmeyi umut eder, ulaşıp ulaşamayacaklarına ilişkin tahminlerde bulunurlar. Tahminlerde bulunurken, yetenek ve davranışlarına ilişkin yeterliklerini belirlerken geçmiş deneyim ve bilgilerinden yararlanırlar.

Bu varsayımlar aslında öz-yeterliğin erken geliştiğini göstermektedir. Öz-yeterlik, birbirini etkileyen iki faktör tarafından belirlenmektedir. Bu faktörlerin ilki, sembolik düşüncedir. Sembolik düşünce için önce kişinin düşünme kapasitenin gelişmesi gerekmektedir. Özellikle kişinin neden-sonuç ilişkilerini anlaması için düşünme kapasitesi gelişmelidir. Kişisel bilgi, çocukluk yıllarında olaylar arasındaki nedensel ilişkileri anlamayla başlar. Çocuklar bir olayın başka bir olaya neden olabileceğini öğrenmelidirler. Çocukların dil ve anlama kapasiteleri arttıkça sembolik düşünce, öz farkındalık ve kişisel bilgi için kapasiteleri de artar (Bandura, 1997).

Öz-yeterliğin gelişimini etkileyen faktörlerin ikincisi, çocukların erken yaşlarda aldıkları sorumluluklardır. Çocuklara sosyal çevreleri tarafından verilen sorumluluklar öz-yeterliğin gelişiminde önemli bir role sahiptir. Özellikle bebeklerin ve çocukların sosyal çevreleri kontrol altında tutulmalıdır. Çevre, çocukların yeterlik inançlarının gelişmesini kolaylaştırmak için etkin bir göreve sahiptir. Bazı çocukların çevreleri bu gelişimi geciktirir. Yeterlik inançlarının artışı çocukları araştırma yapma konusunda cesaretlendirir. Çocuğun ebeveynleri, yeterlik inançlarının gelişiminde genellikle en etkili kişilerdir. Çocuklar genellikle çevrelerindeki insanların manipüle ettiği eylemlerle meşgul olurken öz-yeterliklerini geliştirirler. Ebeveynler, yalnızca bebeklerinin ve çocuklarının eylemlerine cevap vererek değil, onları cesaretlendirerek ve çevrelerini araştırmalarına olanak sağlayarak çocuklarının hareketlerini kolaylaştırabilir ya da engelleyebilirler (Bandura, 1997).

Bandura'ya (1997) göre öz-yeterlik inançları 4 temel bilgi kaynağına dayandırılmaktadır. Bu kaynaklar; performans başarıları, dolaylı deneyimler, sözel ikna ile fizyolojik ve duygusal durumlardır.

2.1.2.1. Performans Başarıları

Çevremizi kontrol etme girişimlerimiz öz-yeterlik bilgisinin en önemli kaynağıdır. Bu kaynak kişinin deneyimlerine dayalı olması nedeniyle yeterlik inancı üzerinde özellikle etkilidir. Başarılar deneyimler ile artar, tekrarlanan hatalar başarıyı düşürür. Bireyin başarılı deneyimlerini kendi çabalarına ve davranışlarına bağlaması öz-yeterliği güçlendirir (Bandura, 1977; Bandura, 1997; Synder ve Lopez, 2005).

Bireyin giriştiği işlerde gösterdiği başarı onun daha sonra benzer işlerde başarılı olacağının göstergesidir. Dolayısıyla yaşanan başarı ödül etkisi yapmakta ve bireyi gelecekte de benzer davranışlara güdülemektedir (Yılmaz, Köseoğlu, Gerçek ve Saran, 2004).

2.1.2.2. Dolaylı Yaşantılar

Öz-yeterlik inançları başkalarının davranışlarını ve bu davranışların sonuçlarını gözlemlememizden etkilenir. Kişi, bu bilgiyi kendi davranışları ve davranışlarının sonuçlarının gözlemlediği kişilerinkine benzer olduğu düşüncesine dayanak olarak kullanır. Dolaylı yaşantılar öz-yeterlik inancı üzerinde kişisel deneyimlerden daha zayıf bir etkiye sahiptir (Synder ve Lopez, 2005).

Pek çok beklenti diğer kişilerin deneyimlerinden kaynaklanır. Başka kişilerin başarılarını gözlemlemek, kişinin başarılı olabileceği beklentisine girmesini sağlayabilir (Yılmaz ve diğerleri, 2004).

2.1.2.3. Sözel İkna

Öz-yeterlik inancı, bireyin çevresindeki kişilerin onun neyi yapabileceği ya da yapamayacağına ilişkin söylemlerinden etkilenir. Bir davranışın başarıyla yapılabilmesine ilişkin teşvik ve öğütlerle bireyin cesaretlendirilmesi, öz-yeterlik beklentilerinin değişmesine neden olabilir (Yılmaz ve diğerleri, 2004).

Sözel iknanın kuvveti, bireyin karşısındaki kişinin uzmanlığı, güvenilirliği gibi faktörlerden etkilenir. Sözel ikna, öz-yeterlik inancı üzerinde kişisel deneyimler ve dolaylı yaşantılardan daha az etkilidir (Synder ve Lopez, 2005).

2.1.2.4. Fizyolojik ve Duygusal Durum

Kişi, zayıf performans ve algılanan başarısızlık ile kendini iyi hissetmediği bir fizyolojik durumu ilişkilendirmeyi, başarılı olunan zamanlar ile de keyifli hissetmeyi ilişkilendirmeyi öğrendiğinde fizyolojik ve duygusal durum öz yeterliği etkiler. Bireyin davranışa gireceği sırada bedensel ve duygusal olarak iyi durumda olması girişimde bulunma olasılığını artırır. Rahat fizyolojik durumlar bireyin içinde bulunulan durumda yeteneklerinden emin hissetmesini sağlar. Örneğin, kuvvet ve dayanışma gücü gerektiren egzersiz ve atletik performans gibi aktivitelerde yorgunluk ve ağrı algılanan yeterliği etkiler (Synder ve Lopez, 2005; Yılmaz ve diğerleri, 2004).

2.1.3. Ebeveynlik Öz-Yeterliği

Literatüre bakıldığında, ebeveynlik öz-yeterliğinin farklı araştırmacılar tarafından farklı şekillerde tanımlandığı görülmektedir:

- Teti ve Gelfand (1991), ebeveynlik öz-yeterliğini, ebeveynlerin ebeveynlik rollerini yeterli ve etkili olarak gerçekleştirmeye ilişkin beklentilerinin derecesi olarak tanımlamaktadırlar.

- Grusec, Hastings ve Mammone (1994), ebeveynlik öz-yeterliğini, ebeveynlerin çocuklarının davranışları üzerinde istedikleri düzeyde etki gösterebilmeleri için kendi yeteneklerine ilişkin tahminleri olarak tanımlamaktadırlar.
- Coleman'a göre (1998) ebeveynlik öz-yeterliği, ebeveynlerin kendilerinden talep edilen ebeveynlik rolü ile ilgili çeşitli görevleri gerçekleştirme yeteneklerine ilişkin ebeveyn algılarının derecesidir.
- Coleman ve Karraker (2000), ebeveynlik öz-yeterliğini ebeveynlerin ebeveynlik rolüne ilişkin yeterlik tahminlerinin öz temsilcisi ya da çocuklarının davranışını ve gelişimini olumlu yönde etkileme yeteneğine ilişkin algıları olarak tanımlamıştır.
- de Montigny ve Lacharite'ye (2005) göre ebeveynlik öz-yeterliği, ebeveynlikle ilgili bir dizi görevi düzenleme ve yürütme yeteneğine ilişkin ebeveyn inançları ya da yargılarıdır.
- Jones ve Prinz (2005) ise annenin ebeveynlik öz-yeterliğini, yetkili ebeveynlik davranışlarının temel belirleyicilerinden birisi olarak açıklamaktadırlar.
- Sanders ve Woolley'e (2005) göre ise ebeveynlik öz-yeterliği, belirli bir ebeveynlik sorununu çözebilme ya da sorunun üstesinden gelmedeki ebeveyn inancını temsil etmektedir.

Farklı araştırmacılar tarafından yapılan ebeveynlik öz-yeterliği tanımlarının birbirlerine benzer yönleri bulunmaktadır. Tüm tanımlarda ebeveynlik öz-yeterliğinin ebeveynlerin algılarına, yargılarına ya da inançlarına dayalı bir kavram olarak tanımlandığı dikkat çekmektedir. Yapılan tanımlarda genel olarak ebeveynlik öz-yeterliği kavramının anne babaların ebeveynliğe ilişkin bilgi ve becerilerini ebeveynlik süreci içerisinde uygun yer

ve zamanda ne düzeyde kullanabileceklerine ilişkin inançlarını ifade edecek şekilde tanımlandığı görülmektedir.

2.1.4. Ebeveynlik Öz-Yeterliği İnançlarının Gelişimi

de Montigny ve Lacharite (2005), Bandura'nın öz-yeterliğin gelişmesinde etkili olan faktörlerle ilgili çalışmasını kullanarak, anne babaların ebeveynlik öz-yeterliklerinin özelliklerini, ebeveynlerin kişisel inançları, bir ebeveynin belli koşullar altında ne yapabildiği ve ebeveynlerin belirli eylemleri ya da durumları organize etme ve yürütme yetenekleri olarak tanımlamışlardır. Annelerin ebeveynlik öz-yeterliklerinin gelişiminde ve kuvvetlenmesinde etkili olan çeşitli faktörler bulunmaktadır. Annelerin ebeveynlik öz-yeterliklerinin gelişiminde ve güçlenmesinde ilk olarak, kişinin anne olmadan önce çocuk bakımı ile ilgili deneyimleri katkıda bulunmaktadır. Ebeveynlik öz-yeterliği üzerinde etkili olan ikinci faktör, model alınan deneyimler yoluyla annenin ebeveynlik öz-yeterliğinin kuvvetlenmesidir.

İnsanların başarılı olmaları için öz-yeterliklerini güçlendirmelerinin üçüncü yolu sözel iknadır. Kişiler, kendilerine verilen görevleri ustaca yapabileceklerine sözel olarak ikna edilirlse muhtemelen gerçekleştirmeleri gereken eylemler için harekete geçmede ve bu eylemleri sürdürmede kişinin kendi yetersizliklerine odaklandıkları zamanlardan daha fazla çaba sarf ederler. Ebeveynlik öz-yeterliklerinin artırılması için, ebeveynlerin çocuk bakımı konusundaki yeterliğinin önemli kişiler tarafından onaylanması da yararlı olabilir (de Montigny ve Lacharite, 2005).

Fizyolojik ve duygusal durum bireyin kişisel öz-yeterliği ile de ilişkilidir. Onlar dayanıklılık gücündeki azalmayı, düşük performans için kişinin kendine olan güveninin azlığı olarak yorumlarlar. Bu yüzden, ebeveynlik öz-yeterliğini arttırmanın dördüncü yolu önemli kişiler tarafından sosyal desteğin sağlanması ile fiziksel ve psikolojik iyiliğin arttırılmasıdır. Olumlu ruh hali, öz-yeterliğin yükselmesine ciddi anlamda katkıda bulunmaktadır. Olumsuz ruh hali ise öz-yeterliğin düşmesinde etkilidir. Bu nedenle, olumlu ruh halinin

güçlendirilmesi, ebeveynlik öz-yeterliğinin yükselmesini sağlayacaktır (de Montigny ve Lacharite, 2005).

Grusec ve diğerleri (1994), ebeveynlik öz-yeterliğine ilişkin bilişsel yapıların nasıl ortaya çıktığını ele almışlardır. Ebeveynlik öz-yeterliğine ilişkin inançların üç kaynak tarafından etkilendiğini belirtmektedirler. Bu kaynakların ilki, bireyin içerisinde bulunduğu kültürel yapıdır. İkinci kaynak, ebeveynlerin çocukları ile yaşadıkları deneyimlerdir. Üçüncü kaynak ise, ebeveynlerin kendi ebeveynleri ile yaşadıkları etkileşimleri içeren ilişki şemalarıdır.

Ebeveynlerin çocukları ile yaşadıkları ebeveynlik deneyimleri başarılı sonuçlar verdiğinde onların kendilerini ebeveynlik rolünde daha güçlü hissetmelerini sağlar. Bu durum çeşitli ebeveynlik görevlerini kolaylaştırır ve ebeveynlik sürecini daha keyifli bir hale getirir, ebeveynlik aktivitelerini ve çocuk yetiştirme sürecini kolaylaştırır (Bandura, 1995).

Anne babaların ebeveynlik öz-yeterliklerinin oluşmasında çocukluk yaşantılarının önemli bir etkisi olduğu düşünülmektedir. Araştırmacılar bilişsel haritalar ya da bilişsel yapıların kişilerarası ilişkilerdeki düzenliliği temsil ettiğine ve bunun ebeveynlik davranışları üzerinde rehberlik edici bir etkisi olduğuna inanmaktadırlar. Ebeveynlik öz-yeterliği inançları da anne babaların ebeveynlik uygulamaları üzerinde belirleyici bir rol oynamaktadır (Coleman, 1998; Grusec ve diğerleri, 1994).

Genellikle yapılan çalışmalarda, alışılmadık talepleri olan problemli çocuklara sahip ebeveynlerle problemsiz çocuğu olan ebeveynler karşılaştırılmış ve alışılmadık talepleri olan çocuklara sahip ebeveynlerin öz-yeterliklerinin daha düşük olduğu görülmüştür. İlginç bir şekilde, zor çocukları olan ebeveynlerin ebeveynlik öz-yeterlikleri çocukları büyüdükçe azalma eğilimindeyken problemsiz çocuklara sahip ebeveynlerin ebeveynlik öz-yeterlikleri ise çocuğun yaşına karşılık gelecek şekilde artış gösterme eğilimindedir (Mash ve Johnson, 1983; Akt. Coleman; 1998).

2.1.5. Ebeveynlik Öz-Yeterliği ve Ebeveynlik

Bandura (1977) öz-yeterlik inançlarının kişilerin zorluklar karşısında sebat göstererek zorlu görevlerdeki performanslarını arttırmalarına katkı sağladığını savunmaktadır. Bandura'ya göre (1977) öz-yeterlik, temel olarak kişinin geçmiş başarılı deneyimleri ile oluşur. Model alınan deneyimler, sözel ikna ve fiziksel ya da duygusal uyarılma gibi farklı kaynaklar da öz-yeterliğin gelişmesinde etkilidir. Bu durum öz-yeterlik ile performans arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Her iki faktör karşılıklı olarak hem birbirlerini etkilemekte hem de birbirlerinden etkilenmektedir.

Bandura'nın öne sürdüğü öz-yeterlik ve performans arasındaki ilişkinin ebeveynlik öz-yeterliği ve ebeveynlik performansı arasında da benzer şekilde görüldüğü söylenebilir. Ebeveynlik uygulamalarını etkileyen çeşitli faktörler olmasına rağmen, literatür yüksek ebeveynlik öz-yeterliğinin yetkili ve olumlu ebeveynlik uygulamaları, stratejileri ve davranışları ile bağlantılı olduğunu göstermektedir (Bandura, 1977; Coleman ve Karraker, 1998).

Ebeveynlik öz-yeterliği hem belirli olumlu ebeveynlik uygulamalarının doğrudan bir belirleyicisidir hem de annelik depresyonu, çocuğun mizacı ve sosyal desteği içeren ebeveynlik kalitesinin araştırılan öğelerinden bazılarını etkileyen bir faktördür. Hızla genişleyen ebeveynlik bilişleri literatürü, ebeveynlik alanına özgü öz-yeterlik inançlarının, ebeveynlik becerileri ve ebeveynlik memnuniyetinde gözlemlenen varyansın önemli bir kısmını açıklamak için güçlü bir değişkeni temsil ettiğini ortaya koymaktadır (Coleman ve Karraker, 1997).

Ebeveynlik öz-yeterliği ve ebeveynlik arasındaki ilişki üzerine birçok araştırma yapılmıştır. Yapılan araştırmalarda ebeveynlik rollerinde kendisini daha yeterli hisseden annelerin, çocuklarının ihtiyaçlarına daha yetkin cevaplar verdikleri ve annenin kendisini yeterli hissetmesi ile çocuğuna karşı gösterdiği sıcaklık ve duyarlılık arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür (Teti ve Gelfand, 1991).

Teti ve Gelfand (1991) yaptıkları araştırmada bebeği olan annelerin ebeveynlik öz-yeterliklerinin annenin çocuk bakımına ilişkin davranışsal yeterliği ile önemli ölçüde ilişkili olduğunu tespit etmişlerdir. Annenin ebeveynlik öz-yeterliğinin, sosyo-demografik durum, bebeğin yeme güçlüğü, sosyal destek ve depresyonu içeren çeşitli psikolojik değişkenler ve annenin ebeveyn olarak davranışsal yeterliği arasında aracı bir değişken olduğu görülmüştür. Öz-yeterlik kontrol edildiğinde diğer faktörler annenin davranışsal yeterliği üzerinde etkili olmayacaktır. Bu araştırmanın bulguları, ebeveynlik öz-yeterliğinin annenin davranışsal yeterliği üzerinde etkili olduğunu göstermektedir.

Genellikle, anne babaların kendi ebeveynlik yeterliklerine ilişkin güçlü inançları, olumlu ebeveynlik davranışlarıyla bağlantılıdır. Ebeveynlik öz-yeterliğinin çocuğun gelişimi ile de ilişkili olduğu görülmektedir (Coleman ve Karraker, 2000). Ebeveynlik rolünde algılanan yeterlik, gözlemlenen ebeveynlik yeterliği ile bağlantılı bulunmuştur. Ebeveynlik öz-yeterliğinin ebeveynlik ve çocuğun gelişim düzeyi arasında aracı bir konumda olduğu görülmüştür. Ayrıca, ebeveynlik öz-yeterliği ile çocuğun uyumu arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (Coleman ve Karraker, 2003).

Ebeveynlik öz-yeterliği, ebeveynliğe ilişkin belirli günlük davranış taleplerinin belirleyicisidir. Ebeveynlik öz-yeterliği, ebeveyn tarafından çocuklara sağlanan bakımın kalitesini etkilemektedir (Sanders ve diğ., 1989). Olumlu ve yeterli ebeveynlik, ebeveyn davranışları, becerileri ve olumlu çocuk gelişimini desteklemek için kabul edilmiş stratejilerdir (Coleman ve Karraker, 1998). Gelişmiş ebeveynlik öz-yeterliği, anne-çocuk etkileşiminin kalitesinin artışı ile ilişkilidir. Ebeveynlik programları ile ebeveynlik öz-yeterliğinin güçlendirilmesi gerekmektedir (Tucker ve Diğ, 1998).

Coleman ve Karraker (1997), anne babaların kendilerini ebeveynlik konusunda yeterli hissedebilmeleri için aşağıda belirtilen özelliklere sahip olmalarının etkili olduğunu belirtmektedirler. Bu özellikler:

1. Çocuk bakımı ile ilgili yeterli bilgi düzeyine sahip olma,

2. Sahip olduğu bilgiler doğrultusunda belirli görevleri gerçekleştirmek için kendi yeteneklerine güvenme,
3. Çocuğun gelişiminin ve davranışlarının anne babalar, diğer aile yeleri ve arkadaşlar gibi sosyal evre içerisinde yer alan diğer kişiler tarafından desteklenebileceğine inanma.

Ebeveynlik z-yeterliği ile ilgili olarak yapılan araştırmalar, ebeveynlik öz-yeterliğinin ebeveynlik deneyiminde yaşanan doyum düzeyi kadar çocuğa gösterilen bakımın kalitesini de etkilediğini göstermektedir. Ayrıca, ebeveynlik öz-yeterliği, çocuğun mizacı, ebeveynin sosyal çevresi ve eşinden aldığı destek ve durumsal stresi içeren ebeveynlik yeterliği ve doyumunu ile ilgili olarak incelenmiştir. Ebeveynlerin ocuk bakımları ve ebeveynlik doyumları üzerinde etkili olan ebeveynlik öz-yeterliği duygusal, motivasyonel, bilişsel ve davranışsal yolların karmaşık bir etkileşimi yoluyla ebeveynlik tepkilerini etkilemektedir (Coleman ve Karraker, 1997).

2.1.6. Ebeveynlik z-Yeterliğinin Ebeveynler ve çocukları zerindeki Etkileri

Kavramsal bir bakış açısıyla, ebeveynlik öz-yeterliğinin hem doğrudan hem de dolaylı ebeveynlik uygulamaları aracılığıyla çocukların davranışları üzerinde etkili olduğu kabul edilmiştir (Jones ve Prinz, 2005). Yapılan araştırma bulguları ebeveynlik öz-yeterliğinin annelerin ocuk gelişimi ile ilgili bilgi düzeyleri (Hess, Teti ve Hussey, 2004), ebeveynlik becerileri (Coleman, 2003), ebeveynlik stratejileri (Ardelt ve Eccles, 2001) ve annenin çevresinden aldığı sosyal destek (Coleman, 1998) ile ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Çeşitli nedenlerle anne babaların ebeveynlik öz-yeterlikleri yüksek ya da düşük olmaktadır. Ebeveynlerin z-yeterliklerinin yüksek ya da düşük olmasının anne babaların ebeveynlik uygulamaları ve çocukların davranışları üzerinde çeşitli etkileri söz konusudur. Ebeveynlik z-yeterliğinin yüksek ya da düşük olmasının ebeveynler ve çocukları üzerindeki etkilerine ilişkin yapılmış birçok araştırma bulunmaktadır.

Yüksek ebeveynlik öz-yeterliğine sahip ebeveynler, ebeveynlikte daha çok başarı gösterirler. Bunun sonucu olarak çocukta gerçekleşen olumlu gelişimler de ebeveynlik öz-yeterliğini arttırmaktadır. Bu ikisi arasında karşılıklı bir etkileşim söz konusudur. Benzer şekilde ebeveynlik öz-yeterliği düşük olan ebeveynler, ebeveynlikte daha düşük başarı gösterirler, çocuklarında istedikleri düzeyde gelişim sağlayamazlar, bunun sonucunda ebeveynlik öz-yeterlikleri zarar görür (Jones ve Prinz, 2005).

Yüksek öz-yeterliğe sahip ebeveynler değişimin mümkün olduğuna ilişkin daha olumlu beklentilere sahiptirler. Davranış problemi olan çocukların ebeveynlerinin günlük ebeveynlik sorumluluklarına ilişkin belli görevlerin yönetimindeki öz-yeterliklerinin daha düşük olduğu görülmüştür (Sanders ve Woolley, 2005).

Yüksek ebeveynlik öz-yeterliği, annenin duyarlılığı, yakınlığı ve tepki hızı (Stifter ve Bono, 1998) ile ilişkilidir. Belirtilen ebeveyn özellikleri ise çocuk ve ergenlerin davranış problemlerinin tekrar gelişmesini engelleyici faktörlerdir (Lamborn ve diğ., 1991; Petit ve Bates, 1989). Yapılan çalışmalarda, yüksek ebeveynlik öz-yeterliğine sahip annelerin çocuklarının daha yüksek sosyal-duygusal uyum düzeyine sahip oldukları (Kotil, 2010), akademik başarılarının ve sosyal yeterliklerinin daha yüksek olduğu (Junttila ve diğerleri, 2007), bilişsel gelişim puanlarının (Coleman, 1998) ve okuma başarısı ile motivasyonlarının daha yüksek olduğu (Townsend ve Choi, 2004), dil ve konuşma becerilerinin daha fazla geliştiği (Desjardin, 2006) tespit edilmiştir. Ayrıca, ebeveynlik öz-yeterliği yüksek olan annelerin çocuklarının erken çocuklukta dil gelişimini destekleyici annelik uygulamalarını daha fazla yaptıkları görülmüştür (Diken ve Diken, 2008).

Düşük ebeveynlik öz-yeterliği ise ebeveynlerin baskıcı disiplin kullanımı (Bugental ve Cortez, 1988) ile ilişkilidir. Aşırı sert, baskıcı ve kötü niyetli ya da keyfi ve tutarsız disiplin uygulamaları çocuğun davranışsal ve duygusal problemler geliştirmesi ve sürdürmesi (Arnold ve diğ., 1993; Feehan ve diğ., 1991) ile bağlantılıdır. Yapılan çalışmalar annenin ebeveynlik öz-yeterliğinin düşük olması ile annelik depresyonu (Bor ve Sanders, 2004; Coleman, 1998;

Teti ve Gelfand, 1991) arasında ilişki olduğunu göstermektedir. Ebeveynlik öz-yeterliği düşük olan ebeveynlerin çocuklarının problem davranışlarının daha fazla olduğu tespit edilmiştir (Sanders ve Woolley, 2005). Scheel ve Rieckmann'ın (1998) çalışmalarında ise duygusal ve davranışsal bozukluk nedeniyle tedavi gören çocuklarının ebeveynlerinin ebeveynlik öz-yeterliklerinin düşük olduğu ve buna bağlı olarak stres yaşadıkları görülmüştür.

Ebeveynlerin çocuk gelişimi ile ilgili bilgi düzeyleri, becerileri, ebeveynlik stratejileri, çevrelerinden aldıkları sosyal destek kaynaklarının düzeyi ebeveynlik öz-yeterliklerinin düşük ya da yüksek olmasında etkilidir. Ebeveynlik öz-yeterliği üzerine yapılan araştırmalar ise ebeveynlik öz-yeterliğinin düşük ya da yüksek olmasının hem anne babalar hem de çocuklar üzerinde önemli etkileri olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırma bulguları dikkate alındığında ebeveynlik öz-yeterliğinin anne babaların ebeveynlik uygulamaları ve çocuk yetiştirme tutumları, çocukların ise gelişimleri, davranışları, sosyal uyumları ve akademik başarıları üzerinde etkileri olduğu görülmektedir.

2.2. Ebeveynlik Öz-Yeterliği İle İlgili Araştırmalar

Bu bölümde Türkiye'de ve yurtdışında ebeveynlik öz-yeterliği ile ilgili ulaşılabilen deneysel ve betimsel araştırmalardan bahsedilmektedir.

2.2.1. Ebeveynlik Öz-Yeterliği İle İlgili Yurtiçinde ve Yurtdışında Yapılmış Betimsel Araştırmalar

Ebeveynlik öz-yeterliği ile ilgili yurtiçinde ve yurtdışında yapılmış birçok betimsel araştırma bulunmaktadır. Yapılan araştırmalara genel olarak bakıldığında anne-babaların ebeveynlik öz-yeterliklerinin yüksek ya da düşük olmasının ebeveynlerin tükenmişlik algıları, ebeveynlik doyumları, çocukların problemli davranışlarıyla başa çıkabilme becerileri, annelerin çocuklarıyla olan sözel iletişimleri, erken çocuklukta dil gelişimini destekleyici annelik uygulamaları, çocuğun sosyal-duygusal uyum düzeyi, çocuğun bilişsel, sosyal

ve dil gelişimi gibi birçok faktör üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Bu bölümde ebeveynlik öz-yeterliği ile ilgili yurtiçinde ve yurtdışında yapılmış betimsel araştırmalar üzerinde durulacaktır.

Kaner (2007), öğretmenlerin ve anne-babaların öz-yetkinlik inançları, tükenmişlik algıları ve çocukların problem davranışları üzerine bir araştırma yapmıştır. Araştırma bulguları, anne babaların öz-yetkinlik inançları ile ilgili olarak genç annelerin yaşlı annelere göre kendilerini daha yetkin gördüklerini; fakat daha çok anababalık tükenmişliği yaşadıklarını ve çocuklarının problem davranışlarından daha çok rahatsız olduklarını, buna karşın bu davranışlarla daha olumlu yollar kullanarak başa çıktıklarını göstermektedir. Buna dayalı olarak yetkinlik inancının tükenmişlik ve problem davranışlarla başa çıkma ile pozitif ve anlamlı bir ilişki gösterdiği görülmüştür. Ayrıca, engelli olmayan çocuğa sahip anne-babaların, çocukları engelli olan anne babalara göre anababalık özelliklerine ilişkin yetkinlik inançlarının daha yüksek olduğu, küçük çocuğu olan anne babaların ergenlik döneminde çocuğu olan anne babalara göre kendilerini daha yetkin hissettikleri araştırma bulguları arasında yer almaktadır.

Kotil (2010) okul öncesi eğitim kurumuna yeni başlayan beş yaş çocukların sosyal-duygusal uyum düzeylerine, annenin ebeveyn öz yeterlik algısı ile okul beklentilerine uyum düzeyinin etkisini araştırmıştır. Araştırmanın örneklemini 2008-2009 eğitim-öğretim yılında İstanbul sınırları içerisinde bulunan 586 anasınıfı öğrencisi, onların öğretmenleri ve anneleri oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda, çocuğun sosyal-duygusal uyumunu yordamada çocuğun cinsiyeti, annenin çalışma durumu, annenin çocuk bakımı konusunda televizyon, internet ve kitaplardan bilgi edinmiş olması ve ebeveyn öz-yeterliğinin önemli bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Araştırma bulguları, erkek çocuklara oranla kız çocukların, çalışmayan, çocuk bakımı konusunda televizyon, internet ve kitaplardan bilgi edinen ve yüksek ebeveyn öz-yeterliğine sahip annelerin çocuklarının daha yüksek sosyal-duygusal uyum düzeylerine sahip olduklarını göstermektedir.

Diken ve Diken (2008) ifade edici dil geriliği olan çocukların annelerinin ebeveyn öz-yeterlikleriyle çocuklarıyla girdikleri sözel etkileşim uygulamaları arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırma bulguları kendilerini çoğu zaman yeterli hisseden annelerin çocuklarıyla daha fazla sözel iletişim kurduklarını göstermiştir. Araştırma sonucu doğrultusunda ebeveynlik öz-yeterliğinin, erken çocuklukta dil gelişimini destekleyici annelik uygulamalarının dil gelişimini olumlu yönde etkilediği belirtilmiştir.

Aksoy ve Diken (2009) annelerin ebeveynlik öz-yeterlik algıları ile gelişimi risk altında olan bebeklerin gelişimleri arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmaları incelemek amacıyla betimsel alan yazın taraması yapmıştır. Ele aldıkları makalelerdeki bulgulara dayalı olarak annelerin sahip olduğu ebeveyn öz-yeterlik algısının düzeyi ile çocukların bilişsel, sosyal ve dil gelişimleri arasında ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Annelerin ebeveynlik öz-yeterlikleriyle bebeklerin erken çocukluk dönemindeki gelişimleri arasındaki ilişkileri ele alan araştırmalar incelendiğinde ortak bazı noktaların ortaya çıktığı görülmüştür. İlk olarak annelerin sahip olduğu ebeveyn öz-yeterlik düzeyinin bebeklerinin farklı gelişim alanlarındaki gelişimleri üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Çocukların bilişsel ve dil gelişimlerinin ve sosyal yeterliklerinin uygun şekilde gelişmesinde ve problem davranışlarının önlenmesinde annelerin ebeveyn öz-yeterliklerinin önemli bir değişken olduğu görülmüştür. İkinci olarak, yetersizlik tanısı almış ve/veya gelişimi risk altında olan çocukların erken çocuklukta gelişimlerinde annelerin uygun ebeveynlik davranışları sergileyebilmelerinin bu çocukların gelişimlerinin desteklenebilmesinde önemli olduğu görülmüştür. Yüksek ebeveynlik öz-yeterliğine sahip annelerin çocuklarının gelişimini destekleyecek uygun ebeveyn davranışlarını sergileyebildikleri görülmüştür. Bu tür çocuğu olan annelerin bebek bakımı ve eğitimi konusunda eğitilmeleri ebeveynlik öz-yeterlik düzeylerini artırıcı etki göstererek çocuğun gelişimine katkı sağlayabilecektir. Üçüncü olarak, annelerin ebeveynlik öz-yeterliklerinin anne olma yaşı, sosyal destek, sosyo-ekonomik düzey, depresyon ve stres faktörleri tarafından etkilendiği görülmüştür. Sosyal destekten yoksun, düşük sosyo-ekonomik düzeyde ortaya çıkan bekâr ve ergen anneliği bebeklerin gelişimleri açısından risk oluşturmaktadır. Annelerin öz yeterlikleriyle çocuğun

problem davranışları, annelik depresyonu ve stresi gibi değişkenler arasında da ilişkiler olduğu görülmüştür.

Beral (2010), otistik tanısı almış çocuğa sahip ebeveynlerin öz-yeterlik algılarını araştırmıştır. Araştırmanın evrenini Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı 22 otistik çocuk eğitim merkezine devam eden çocukların ebeveynleri oluşturmuştur. 411 ebeveyn araştırmanın örneklerini oluşturmuştur. Araştırmada Ebeveyn Bilgi Formu ve Ebeveyn Öz Yeterlik Belirleme Ölçeği ile otistik tanısı alan çocuğa sahip ebeveynlerin öz-yeterlik algıları araştırılmıştır. Araştırma sonucunda otistik tanısı alan çocuğa sahip ebeveynlerin öz-yeterlik algılarının çocuğun cinsiyetine, yaşına, eğitim aldığı süreye, kalıtıma, ebeveynin yaşına, ailenin yapısına, ailedeki çocuk sayısına ve ailede özel gereksinimli başka bir birey olup olmadığına göre farklılık göstermediği bulunmuştur. Otistik çocukların eğitim aldıkları süre arttıkça ebeveynlerin hizmete ulaşma ve yararlanma stratejileri konusundaki öz-yeterlik algılarının arttığı, annelerin ebeveynlik stratejisi konusundaki öz-yeterlik algılarının babalara göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Büyük yaşta tanılanan otistik çocuğa sahip ebeveynlerin ebeveynlik stratejileri konusundaki öz-yeterlik algıları yüksek bulunmuştur.

Coleman ve Karraker (2000), okul çağı çocuklarının annelerinin ebeveynlik öz-yeterliklerini araştırmıştır. Çalışmada okul çağındaki 145 çocuğun annesinin ebeveynlik öz-yeterliği, genel öz-yeterlikleri, çocuk ve annelerin özellikleri ve ebeveynlik doyumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Daha az duygusal ve daha sosyal çocuklara sahip annelerin, daha iyi eğitim almış annelerin, daha yüksek geliri olan bir aileye sahip ve anne olmadan önce çocuklarla daha fazla deneyimi olan annelerin ebeveynlik öz-yeterliklerinin daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Ebeveynlik öz-yeterliğinin annelerin çocuklarla olan deneyimlerini olumlu yönde etkilediği görülmüştür.

Coleman (2003) yaptığı çalışmada annelerin ebeveynlik öz-yeterliklerini ve bir-üç yaşları arasındaki çocuklarının davranışsal ve gelişimsel durumlarını incelemiştir. Çalışmada, bir-üç yaşları arasındaki çocukların ebeveynlerinin ebeveynlik öz-yeterliklerinin çocuklarının gelişimi ve davranışları ile ilişkisi

incelenmiştir. Çalışmaya bir-üç yaşları arasında çocuğu olan orta sosyo-ekonomik düzeyde 68 anne ve çocuğu katılmıştır. Anneler kendilerine sorulan soruları yanıtlamışlardır. Çocuklara Barley Çocuk Gelişimi Ölçeği uygulanmış, anne ve çocukların davranışları yarı yapılandırılmış bir laboratuvar ortamında gözlemlenmiştir. Annelerin ebeveynlik öz-yeterlikleri ile çocukların Barley Çocuk Gelişimi Ölçeği'nin zihinsel becerileri ölçen bölümlerinden aldıkları puanlar ve bazı davranışları (Anne sevgisi, anneden kaçınma, uyum, coşku ve olumsuzluk) arasında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya konulmuştur.

Hess ve diğerleri (2004) tarafından yapılan araştırmada, yüksek risk taşıyan bebeği olan annelerinin davranışsal yeterliklerinin çocuk gelişimi ile ilgili ebeveyn bilgi düzeyi ve ebeveynlik öz-yeterliği inançları ile ilişkisi araştırılmıştır. Araştırmaya 65 anne katılmıştır. Anneler, ebeveynlik öz-yeterliklerini ve çocuk gelişimine ilişkin bilgi düzeylerini ölçen birtakım soruları yanıtlamışlardır. Ayrıca, annelerin 10 dakikalık serbest oyun oturumu sırasında bebekleriyle olan etkileşimlerinde davranışsal yeterlikleri gözlemlenerek değerlendirilmiştir. Ebeveynlik yetkinliğinde ebeveynlik öz-yeterliği ve ebeveynin çocuk gelişimine ilişkin bilgi düzeyinin bağımsız olarak katkısı olmadığı görülmüştür. Ancak, ebeveynlerin çocuk gelişimine ilişkin bilgi düzeyleri yüksek olduğunda ebeveynlik öz-yeterlikleri ve ebeveynlik yetkinliklerinin de yüksek olduğu görülmüştür. Buna karşılık, ebeveynlerin çocuk gelişimine ilişkin bilgi düzeyleri düşük olduğunda ebeveynlik öz-yeterlikleri ve ebeveynlik yetkinlikleri arasında ters yönde bir ilişki olduğu görülmüştür. Ebeveynlik öz-yeterliğinin yüksek olduğunu belirtmesine rağmen çocuk gelişimine ilişkin bilgi düzeyinin düşük olduğu belirlenen annelerin, serbest oyun oturumu sırasında bebekleriyle olan oyun etkileşimlerinde oldukça düşük bir duyarlılık sergiledikleri gözlemlenmiştir. Bu durum gruptaki annelerin ebeveynlik becerileri bakımından gerçekçi bir değerlendirme yapmaksızın kendilerinden emin olduklarını düşündürmüştür.

Üzerinde durulan birçok betimsel araştırmanın yanı sıra yurt içinde gerçekleştirilen bir ölçek çalışmasına ulaşılmıştır. Elibol, Mağden ve Alpar (2007) tarafından gerçekleştirilen çalışmada anne babalık becerilerinde öz-yeterlik ölçeğinin (1-3 yaş) geçerlik ve güvenirliği incelenmiştir. Emde

tarafından geliştirilen anne babalık becerilerinde öz yeterlik ölçeğinin maddeleri madde analizi ile incelenmiş ve her maddenin ölçeğe katkısı belirlenmeye çalışılmıştır. Orijinali 53 maddeden oluşan ölçek 51 madde ile sınırlandırılmış, ölçeğin tümünün cronbach alfa katsayısı $\alpha=0,931$ test tekrar test güvenirlik katsayısı 0,86 olarak bulunmuştur. Araştırma sonucunda, ölçeğin anne becerilerinde öz yeterliği tümel olarak belirlemek amacıyla kullanılabileceği görülmüştür.

Ebeveynlik öz-yeterliği ile ilgili yurtiçinde ve yurtdışında yapılan betimsel araştırmalar incelendiğinde anne babaların ebeveynlik öz-yeterliklerinin yüksek ya da düşük olmasının çocukların problem davranışları, sosyal uyum düzeyleri, gelişimleri gibi çocuklarla ilgili farklı değişkenlerle ve anne babaların ebeveynlik doyumları, tükenmişlik algıları gibi ebeveynliğe ilişkin farklı değişkenlerle ilişkisini ortaya koymaya çalışan araştırmalar yapıldığı görülmektedir. Araştırma bulguları ebeveynlik öz-yeterliğinin hem ebeveynler hem de çocuklar üzerinde önemli etkileri olduğunu göstermektedir. Bulgular, anne babaların ebeveynlik öz-yeterliklerinin geliştirilmesi için ebeveynlere yönelik eğitim çalışmaları yapılmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır.

2.2.2. Ebeveynlik Öz-Yeterliği İle İlgili Yurtiçinde ve Yurtdışında Yapılmış Deneyisel Araştırmalar

Ebeveynlik öz-yeterliği ile ilgili yurtdışında yapılmış birçok deneyisel araştırma bulunmaktadır. Yurtiçinde ise ebeveynlik öz-yeterliği ile ilgili sadece bir deneyisel araştırmaya rastlanmıştır. Yapılan araştırmalara genel olarak bakıldığında ebeveyn eğitim programlarının ebeveynlik öz-yeterliğinin yanı sıra ebeveynlik stresi, anne çocuk etkileşimi gibi değişkenler üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Bu bölümde de ebeveynlik öz-yeterliği ile ilgili yurtiçinde ve yurtdışında yapılmış deneyisel araştırmalar üzerinde durulacaktır.

Elibol (2007), 12-36 aylar arasında çocuğa sahip annelere verilen grup eğitiminin annelerin anne babalık görevlerinde öz-yeterliklerine ve çocuklarının gelişimlerine katkısını incelemiştir. 36 annenin katılımıyla

yürütülen çalışmada ön-test, son-test, kontrol gruplu desen kullanılmıştır. Araştırmada anne babalık görevlerinde öz-yeterliği ölçmek amacıyla Emde (1997) tarafından geliştirilen ve Elibol (2007) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Anne Babalık Becerilerinde Öz-Yeterlik Ölçeği (ABÖÖ) ön-test ve son-test olarak kullanılmıştır. Çocukların dil-bilişsel, ince motor, kaba motor ve sosyal beceri ve öz bakım becerilerini ölçmek için ise Ankara Gelişim Tarama Envanteri (AGTE) ön-test ve son-test olarak uygulanmıştır. Ayrıca, ev ortamı değerlendirme anket formu ile aile bilgi formu kullanılmıştır. Deney grubundaki annelere çocuğunu disipline etme, tuvalet eğitimi, çocukla iletişim, çocuğun gelişimsel özelliklerini öğrenme ve destekleyebilme konularında 6 hafta boyunca haftada 2 saatlik periyotlarla grup eğitimi verilmiştir. Araştırma sonucunda, deney grubunun Anne Babalık Becerilerinde Öz-Yeterlik Ölçeği son-test puanlarında ön-test puanlarına göre anlamlı bir artış olmadığı, kontrol grubunun ABÖÖ son-test puanlarında ise ön-test puanlarına göre anlamlı bir artış olduğu görülmüştür. Deney ve kontrol grubunun ABÖÖ son-test puanları arasında anlamlı bir fark görülmemiştir. Araştırma sonucunda, annelere verilen grup eğitiminin annelerin anne babalık becerilerinde öz-yeterliklerini arttırmada etkili olmadığı görülmüştür. Deney ve kontrol gruplarının çocuklarının AGTE ön-test ve son-test sonuçlarına bakıldığında, her iki grubun çocuklarının da son-test puanlarında ön-test puanlarına göre anlamlı bir artış olduğu tespit edilmiştir. Deney ve kontrol grubunun AGTE ön-test ve son-test puanları arasında ise anlamlı bir fark görülmemiştir.

Pisterman ve diğerleri (1992), ebeveyn eğitiminin ebeveynlik stresi ve ebeveynlerin öz-yeterlikleri üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Çalışmaya, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan 91 okul öncesi dönem çocuğunun ailesi katılmıştır. Aileler rastgele iki ayrı gruba ayrılmışlardır. Çalışma, uyum sorunu yaşayan çocukların ebeveynlerine uygulanan gruba dayalı ebeveyn eğitiminin etkilerini ortaya koymuştur. Grup eğitimine katılan ebeveynlere eğitimden hemen sonra ve eğitimden üç ay sonra uygulanan Ebeveyn Öz-Yeterliği Ölçeğinin alt ölçeklerinde ve ebeveyn becerilerinde ve Ebeveyn Stres Endekslerinde önemli iyileşmeler rapor edilmiştir. Ebeveynlerden değişimlere ilişkin alınan bilgiler, öz-bildirimler, diğer değişkenlerle olan korelasyonlar kadar iyidir. Ebeveyn Yeterlik Duygusu

Ölçeğinin alt ölçeklerinde ve ebeveyn becerilerinde iyileşmeler tespit edilmiştir. Ebeveynlik stres endeksi ve ebeveynlik yeterlik duygusu ölçeğinin alt ölçeklerindeki iyileşme ile çocukların davranışlarındaki gelişime ilişkin ebeveyn algıları ilişkili bulunmuştur. Ebeveynlerin çocuklarının davranışlarına ve ebeveynlik uyumuna ilişkin öz-bildirimlerindeki iyileşmeler ile gözlemlenen değişiklikler arasında hiçbir ilişki bulunmamıştır. Sonuç, grupla ebeveyn eğitiminin ebeveynlik stresi ve ebeveynlik öz-yeterliği üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir.

Gross ve diğerleri (1995), olumlu ebeveyn-çocuk ilişkilerinin geliştirilmesinde ebeveyn eğitiminin etkilerini araştırmışlardır. Olumlu ebeveyn-çocuk ilişkilerini geliştirmeyi amaçlayan bir ebeveyn eğitim programının etkileri iki yaşında çocuğu olan aileler arasında incelenmiştir. 48 anne ve baba ile çocukları deney ve kontrol gruplarına ayrılmıştır. Deney grubundaki ebeveynler çocuklarıyla etkili bir etkileşim kurmanın ilkelerine odaklanan 10 haftalık bir programa katılmışlardır. Ebeveynlerin, program öncesi, program sonrası ve programdan üç ay sonra ebeveynlik öz-yeterlikleri, depresyon ve stres düzeyleri ile çocuklarının davranışlarını algılamalarına ilişkin ölçümler yapılmış ve ebeveynler çocuklarıyla oynarken videoya alınmışlardır. Tekrarlanan ölçümler ebeveyn eğitim programının annelerin ebeveynlik öz-yeterliklerini önemli ölçüde arttırdığını, ebeveynlik stresini ise azalttığını ve anne-çocuk etkileşiminin kalitesinde iyileşme sağladığını göstermiştir.

Tucker ve diğerleri (1998) yaptıkları çalışmada davranışçı ebeveyn eğitim programının annelik öz-yeterliği, annelik stresi ve anne-küçük çocuk etkileşiminin kalitesi üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Bu çalışmaya bir yaşını doldurmuş çocuğu olan 46 ebeveyn katılmıştır. Ebeveynlerin 23'ü deney, 23'ü kontrol grubunu oluşturmuştur. Uygulanan programın deney grubundaki tüm ebeveynlerin öz-yeterliklerini arttırdığı, stres düzeylerini azalttığı ve ebeveyn-çocuk etkileşimlerini olumlu yönde etkilediği görülmüştür. Davranışçı ebeveyn eğitim programının babalar üzerinde daha az etkili olduğu, babaların programdan daha az yararlandığı bulunmuştur. Araştırmanın bir yıl sonra yapılan izleme çalışmalarında deney grubunun çocuklarının olumsuz fiziksel

davranışlarında ve annelerin eleştirel ifadelerinde azalma, ebeveyn-çocuk etkileşiminde olumlu yönde bir gelişme olduğu görülmüştür. Kontrol grubundaki ebeveynlerin öz-yeterliklerinde ise düşüş görülmüştür. Deney grubundaki annelerin öz-yeterlilik puanları ile kontrol grubundaki annelerin özyeterlilik puanları arasındaki farkın anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Sonuçlar, ebeveyn eğitim programının uzun süreli etkilerinin olduğunu göstermiştir.

Hindin (2001) tarafından yapılan çalışmada çocuklarının yiyecek tercihlerinde televizyon reklamlarının etkilerini konu edinen “Head Start” programına katılan ebeveynlere medya okur-yazarlığı yoluyla verilen beslenme eğitim programının bu programı takip eden ebeveynlerin davranışları, tutumları ve bilgileri üzerindeki etkileri incelenmiştir. Çalışma, programa katılan 35 ebeveyninden oluşmaktadır. Çalışmada ön-test, son-test kontrol gruplu desen kullanılmıştır. Programa katılan annelerden müdahale grubunda olanlar önce dört haftalık yiyecek güvenliği programına, sonrasında ise gıda güvenliği eğitimine katılmışlardır. Değerlendirme araçları anne babaların reklamlardaki ikna edici teknikleri anlamalarını, reklamlarda iddia edilenlerle gerçekleri birbirinden ayırt edebilme yeteneklerini ve sonuçtaki beklentilerini, değerlerini, öz-yeterliklerini ve çocuklarıyla televizyon reklamları ile ilgili konuşma veya markette çocuklarının satın alınmasını istedikleri yiyeceklerle verdikleri tepkileri içermektedir. Çalışmada eşleştirilmiş t testi, kovaryans analizi ve ki kare kullanılmıştır. Medya okur-yazarlığı beslenme eğitimi programının “Head Start” programına devam eden ebeveynlerin televizyon reklamlarını anlamaları, televizyon reklamları ile ilgili tutumları, sonuca ilişkin beklentileri, değerleri, öz-yeterlikleri (P.001), televizyon reklamlarını yorumlama davranışları ve yiyeceklerin etiketlerini okuyup anlama yetenekleri üzerinde önemli etkileri olduğu görülmüştür.

Melnyk ve arkadaşları (2001) yaptıkları çalışmada ebeveyn merkezli müdahale programının etkililiğini değerlendirmeyi amaçlamışlardır. Çalışma yeni doğan bakım ünitesindeki 42 düşük doğum ağırlıklı prematüre bebeğin annesi ile gerçekleştirilmiştir. Ebeveyn merkezli müdahale programı doğumdan sonraki 2-4. günlerde başlamıştır. Annelere dört aşamalı olarak bir

hafta süresince eğitsel davranışsal bir program uygulanmış, çocukların gelişimlerine ilişkin eğitim verilmiştir. Sonuçlar, bebeklerin düzeltilmiş yaşları üç aylık iken değerlendirilmiştir. Deney grubundaki annelerin bebeklerinin zihinsel gelişim puanları kontrol grubuna göre anlamlı düzeyde daha yüksek görülmüştür. Çocuklar altı aylıkken yapılan değerlendirmede ise deney grubundaki annelerin bebeklerinin zihinsel gelişim puanları kontrol grubuna göre 14 puan daha yüksek çıkmıştır. Ayrıca, ebeveyn merkezli müdahale programına katılan annelerin önemli ölçüde daha az stresli oldukları, çocuklarının özellikleri ve davranışları hakkında daha güçlü inançları olduğu ve öz-yeterlik inançlarının daha yüksek olduğu görülmüştür.

Sofronoff ve Farbotko (2002), asperger sendromlu çocuğu olan ebeveynlere verilen ebeveynlik yönetimi eğitiminin ebeveynlik öz-yeterliğini arttırmadaki etkililiğini araştırmıştır. Çalışma, asperger sendromu ile ilgili problemlili davranışların yönetiminde ebeveynlik öz-yeterliğini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Çalışmada iki ayrı format arasında karşılaştırma yapılmıştır. Bir grupta bir gün atölye çalışması yapılmış, diğer grupta altı ayrı oturum yapılmıştır. Kontrol grubuyla ise herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Sonuçlara bakıldığında ayrı formatlarla eğitim verilen her iki grupta da daha az problem davranış rapor edilmiştir ve iki grubun da ebeveynlik öz-yeterliklerinde artış görülmüştür. Bu artış dört hafta ve üç ay sonra yapılan ölçümlerde değişiklik göstermemiştir. Ayrıca annelerin öz-yeterliklerinde babalarinkine göre daha fazla artış kaydedilmiştir. Atölye seansı ve bireysel seanslar arasında anlamlı bir fark görülmemiştir.

Gross ve diğerlerinin (2003) yaptıkları araştırmada Chicago'da düşük gelirli ailelerin çocuklarını gönderdikleri gündüz bakım merkezlerinde iki-üç yaşlarındaki çocukların öğretmenleri ve ebeveynlerine uygulanan 12 haftalık ebeveyn eğitim programının etkileri incelenmiştir. Araştırmaya 208 ebeveyn ile 77 öğretmen katılmıştır. 11 merkez rastgele dört gruba ayrılmıştır. Birinci grupta ebeveyn ve öğretmen eğitimi birlikte verilmiştir. İkinci grupta sadece ebeveyn eğitimi verilmiştir. Üçüncü grupta sadece öğretmen eğitimi verilmiştir. Dördüncü grup ise kontrol grubunu oluşturmuştur. Ebeveyn ve öğretmen eğitiminin birlikte yapıldığı birinci grup ile sadece ebeveyn eğitiminin yapıldığı

ikinci grupta, sadece öğretmen eğitimi verilen dördüncü grup ve kontrol grubunu oluşturan üçüncü gruba göre ebeveynlerin öz-yeterliklerinin daha yüksek olduğu, daha az baskıcı disiplin uyguladıkları ve daha olumlu davranışlara sahip oldukları gözlemlenmiştir.

Landy ve Menna'nın (2006) yaptıkları çalışmada üç-altı yaşları arasındaki agresif, uyumsuz çocukların annelerine verilen grup eğitiminin etkililiğini değerlendirmişlerdir. Örnekleme, 35 çocuk ve annesinden oluşmuştur. Eğitim sonrası yapılan değerlendirmede eğitim programına katılan ebeveynlerin çocuklarının dışa yönelik davranışlarına ilişkin bildirimlerinde, ebeveynlik bilgisinde, ebeveynlerin ebeveynlik öz-yeterliklerinde ve tutumlarında kontrol grubuna göre önemli bir farklılık görülmüştür. Program sonunda programa katılan ebeveynlerin ebeveynlik öz-yeterliklerinde artış olduğu görülmüştür.

Bloomfield ve Kendal (2010) çalışmalarında ebeveynlerin çocukların davranışlarını yönetebilecekleri stratejileri araştırmaya, tartışmaya ve uygulamaya teşvik eden grup tabanlı bir ebeveynlik programı olan "123 Magic"nin etkililiğini belirlemeyi amaçlamışlardır. Çalışma kapsamında 74 ebeveyn Ocak 2007'den Haziran 2009'a kadar 16'dan fazla "123 Magic" ebeveynlik programı çalışması içerisinde yer almıştır. Ebeveynlere, ebeveynlik yetkinliği değerlendirme aracı olan TOPSE ön-test ve son-test olarak uygulanmıştır. Sonuçlar, "123 Magic" eğitim programının ebeveynlik öz yeterliğini geliştirmede etkili bir program olduğunu göstermiştir.

MacPhee ve Miller-Heyl (2003) çalışmalarında ebeveyn öz-yeterliğinin ebeveynlik uygulamalarına etkilerini incelemişlerdir. Çalışmanın amacı, ebeveynlik öz-yeterliğinin etkili çocuk yetiştirme ile nedensel bir ilişkisi olup olmadığının belirlenmesidir. Bu nedenle, çalışmada ebeveynlik becerilerini geliştirmeye yönelik bir ebeveyn eğitim programına katılan geniş bir örneklem ele alınmıştır. Yapılan analizler sonucunda, annelere uygulanan eğitim programı sonrasında ebeveynlik öz-yeterliklerinin arttığı tespit edilmiştir. Ayrıca, anne babaların ebeveynlik öz-yeterliklerindeki değişikliklerin çocuk yetiştirmenin önemli bir değişkeni olduğu görülmüştür.

Bloomfield ve Kendall (2007) ebeveynlik öz-yeterliğinin kurs öncesi ve sonrasında ölçümü için ebeveynlik programı değerlendirme aracı üzerine araştırma yapmıştır. Çalışmada bir anne-babalık programına katıldıktan sonra ebeveynlik öz-yeterliğindeki değişimi ölçmek ve bu değişimin zaman içerisinde kalıcılık gösterip göstermediğini belirlemek amaçlanmıştır. 2004-2005 yıllarında İngiltere’de 356 ebeveyn 53’ten fazla ebeveynlik programına katılmıştır. Ebeveynlerin öz-yeterlikleri kurs öncesi, kurs sonrası ve dört ay sonra değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda ebeveyn öz-yeterliği ebeveyn eğitim programlarında uygulanan tüm ölçeklerde artış göstermiştir. Belirlenen yükselişin programdan dört ay sonra yapılan ölçümlerde korunduğu görülmüştür. Sonuç olarak bu aracın farklı ebeveynlik programlarının ebeveynlik öz-yeterliği üzerindeki etkisini belirlemek için kullanılabileceği belirtilmiştir.

Ebeveynlik öz-yeterliği ile ilgili yurtiçinde ve yurtdışında yapılan deneysel araştırmalar incelendiğinde ebeveynlik bilgi ve becerilerini geliştirmek amacıyla yapılan eğitim çalışmalarının genel olarak anne babaların ebeveynlik öz-yeterliklerini arttırdığı görülmektedir. Ele alınan araştırmaların bulguları, ebeveyn eğitim programlarının anne babaların ebeveynlik öz-yeterliklerini arttırmasının yanı sıra ebeveynlerin eleştirel ifadelerinde, stres düzeylerinde ve çocuklarının olumsuz fiziksel davranışlarında azalma, ebeveyn-çocuk etkileşiminde ise olumlu yönde bir gelişme sağladığını ortaya koymaktadır. Yapılan araştırmaların çalışma gruplarına bakıldığında yenidoğan, bir- üç ve üç-altı yaş gibi okul öncesi dönemde çocuğu olan ebeveynlerle gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu tez çalışması ise birinci sınıfa devam etmekte olan öğrencilerin anneleri ile yürütülmüş ve annelerin ebeveynlik öz-yeterliğinin artmasını sağlamıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Ebeveyn eğitim programının annelerin ebeveynlik öz-yeterlikleri üzerindeki etkililiğini araştırmayı amaçlayan çalışmanın bu bölümünde araştırma modeli, çalışma grubu, ebeveyn eğitim programı, veri toplama araçları, deneysel işlemler ve verilerin toplanma süreci ile verilerin analizine yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada ön-test, son-test ve izleme testi, tek gruplu deneysel bir desen kullanılmıştır. Bu desende deneysel işlemin etkisi tek bir grup üzerinde yapılan çalışmayla test edilmektedir. Deneklerin bağımlı değişkene ilişkin ölçümleri uygulama öncesinde ve sonrasında aynı denekler ve aynı ölçme araçları kullanılarak elde edilir. Seçkisizlik ve eşleştirme yoktur. Desen tek faktörlü gruplar içi ya da tekrarlı ölçümler deseni olarak da tanımlanabilir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2009). Araştırmada annelerin ebeveynlik becerilerine ilişkin öz-yeterliklerini ve çocuk yetiştirme tutumlarında demokratik tutumu arttırmak amacıyla deney grubuna ön-test, son-test ve izleme ölçümlü deneysel desen kullanılmıştır.

Araştırmanın bağımlı değişkeni: Annelerin ebeveynlik öz-yeterlikleri (Anababalık Yetkinliği Ölçeği'nden alınan puanlar) bu araştırmanın bağımlı değişkenini oluşturmaktadır.

Araştırmanın bağımsız değişkeni: Araştırmanın bağımsız değişkeni, deney grubuna uygulanan ebeveyn eğitim programıdır.

3.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu 2010–2011 eğitim öğretim yılı Düzce TOKİ Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulunda 1. sınıfta öğrenim görmekte olan 16 öğrencinin annesi oluşturmaktadır. Araştırma çerçevesinde okul çağında olan çocukların anneleri ile çalışılmak istenmiştir. Okul çağı çocukları içerisinde okula yeni başlamaları nedeniyle uyum sorunları yaşayan 1. sınıf öğrencilerinin anneleri bu araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur. 1. sınıfta çocuğu olan annelerin çalışma grubunu oluşturmalarının sebebi desteğe daha fazla ihtiyaç duyduklarına ve ebeveynlik öz-yeterliklerinin geliştirilmesinin daha yararlı olacağına ilişkin yapılan gözlemlerdir. Çalışma grubundaki anneler gönüllülük esasına dayalı olarak programa katılmışlardır. Çalışma grubuna ilişkin demografik veriler Çizelge 1’de verilmiştir.

Çizelge 1
Çalışma Grubuna İlişkin Demografik Veriler

		n	%
Annelerin Yaş Aralığı	25-30	3	18.8
	30-35	9	56.3
	35-40	4	25
Babaların Yaş Aralığı	25-30	3	18.8
	30-35	9	56.3
	35-40	4	25
Annelerin Eğitim Durumları	İlkokul	6	37.5
	Ortaokul	5	31.3
	Lise	5	31.3
Babaların Eğitim Durumları	İlkokul	3	18.8
	Lise	11	68.8
	Üniversite	2	12.5
Annelerin Çalışma Durumları	Çalışıyor	16	100
	Çalışmıyor	0	0
Babaların Çalışma Durumları	Çalışıyor	16	100
	Çalışmıyor	0	0
Ailenin Çocuk Sayısı	1	3	18.8
	2	8	50
	3	5	31.3
Aile Yapısı	Çekirdek Aile	13	81.3
	Geniş Aile	3	18.8
Ailenin Aylık Gelir Düzeyi	400-600 TL	2	12.5
	600-850 TL	4	25
	850-1000 TL	4	25
	1000 TL	6	37.5
	ve üstü		

Çalışma grubundaki annelerin %56.3'ü (n=9) 30-35 yaş aralığında, %25'i (n=4) 35-40 yaş aralığında, %18.8'i ise (n=3) 25-30 yaş aralığındadır.

Çalışma grubundaki annelerin eşlerinin, babaların %18,8'i (n=3) 25-30 yaş aralığında, %56,3'ü (n=9) 30-35 yaş aralığında, %25'i (n=4) ise 35-40 yaş aralığındadır. Çalışma grubunun eğitim durumuna bakıldığında, annelerin %37,5'inin (n=6) ilkokul mezunu, %31,3'ünün (n=5) ortaokul mezunu, %31,3'ünün (n=5) ise lise mezunu olduğu görülmektedir. Babaların ise %18,8'i (n=3) ilkokul mezunu, %68,8'i üniversite mezunudur. Çalışma durumuna bakıldığında eğitim programa katılan annelerin tamamının çalışmadığı, eşlerin tamamının çalıştığı görülmektedir. Çocuk sayısına bakıldığında annelerin %18,8'inin (n=3) 1 çocuğu, %50'sinin (n=8) 2 çocuğu, %31,3'ünün (n=5) ise 3 çocuğu vardır. Çalışma grubundaki annelerin aile yapılarına bakıldığında, annelerin %81,3'ünün (n=13) çekirdek aile yapısına, %18,8'inin (n=3) ise geniş aile yapısına sahip olduğu görülmektedir. Ailelerin aylık gelir düzeyine bakıldığında ise %12,5'inin (n=2) 400-600 TL, %25'inin (n=4) 600-850 TL, %25'inin (n=4) 850-1000 TL, %37,5'inin ise 1000 TL ve üstü geliri olduğu belirlenmiştir.

3.3. Ebeveyn Eğitim Programı

Ebeveyn eğitim programının annelerin ebeveynlik öz-yeterlikleri üzerindeki etkililiğini araştırmayı amaçlayan bu çalışmada, araştırmacı tarafından 7 oturumluk bir ebeveyn eğitim programı tasarlanmıştır. Programın tasarım süreci Nazlı (2011)'nın önerdiği gibi 2 adımda gerçekleştirilmiştir. Bu adımlar aşağıda verilmiştir:

3.3.1. Programın Alt Yapısının Hazırlanması

Ebeveyn eğitim programının alt yapısı hazırlanırken üç faktör göz önünde bulundurulmuştur:

- Öncelikle programın felsefi ve kuramsal temelleri belirlenmiştir. Hazırlanan ebeveyn eğitim programında "hümanist" felsefi akım temel alınmıştır. Programın kuramsal temeli ise Davranışçı Aile Danışmanlığı Kuramına özellikle de Bandura'nın Sosyal Öğrenme Kuramına dayanmaktadır. Sosyal Öğrenme Kuramına göre birey, kendi davranışlarını gözleyip, kendi

ölçütleriyle karşılaştırarak değerlendirebilir ve pekiştirerek ya da cezalandırarak davranışlarını düzenler (Senemoğlu, 2005). Araştırmada üzerinde durulan öz-yeterlik kavramı ilk olarak Albert Bandura'nın Sosyal Öğrenme Kuramında ele alınmıştır. Bandura'ya göre öz-yeterlik ve öz-düzenleme davranış üzerinde etkili olan iki temel kavramdır (Senemoğlu, 2005). Bandura'ya (1997) göre öz-yeterlik, kişinin belli koşullar altında ne yapabileceğine olan inancıdır ve bireylerin olası durumların yönetimi için gerekli etkinlikleri organize edip başarılı bir şekilde yürütme yeteneğine ilişkin kendi haklarındaki yargılarını temsil eder.

Sosyal Öğrenme Kuramında öz-yeterlik kavramı incelenirken ebeveynlerin ebeveynlik öz-yeterlikleri de ele alınmıştır. Ebeveynlik öz-yeterliği, ebeveynlerin kendilerinden talep edilen ebeveynlik rolü ile ilgili çeşitli görevleri gerçekleştirme yeteneklerine ilişkin ebeveyn algılarının derecesi olarak tanımlanmaktadır (Coleman, 1998). Sosyal Öğrenme Kuramına göre anne babaların kendilerini ebeveynlik konusunda yeterli hissedebilmeleri için sahip olmaları gereken özelliklerden birisi, ebeveynlerin çocuk bakımı ile ilgili yeterli bilgi düzeyine sahip olmalarıdır (Coleman ve Karraker, 1997). Yapılan araştırmalarda ebeveynlik öz-yeterliği annelerin çocuk gelişimi ile ilgili bilgi düzeyleri (Hess ve diğerleri, 2004) ve ebeveynlik becerileri (Coleman, 2003) ile de ilişkili bulunmuştur. Bu bulgulardan hareket edilerek hazırlanan ebeveyn eğitimi programı çerçevesinde annelerin ebeveynliğe ilişkin bilgi ve becerilerinin artırılması sağlanmaya çalışılmıştır.

- Ebeveyn Eğitim Programının oturumları yapılandırılırken literatürdeki mevcut ebeveyn eğitim programları (örneğin Elibol, 2007; Kaya, 1992; Öğretir, 2004; Sanan Şenbay, 2004) gözden geçirilmiştir.

- Programın felsefi ve kuramsal temelleri belirlenip literatürdeki ebeveynlik öz-yeterliği ile ilgili çalışmalar gözden geçirildikten sonra, deney grubunun eğitim düzeyi, sosyo-kültürel değerleri ve ihtiyaçları dikkate alınmıştır. Eğitim programına katılan anneler ilkokul, ortaokul ve lise mezunudur. Ebeveyn eğitim programının içeriği gruptaki annelerin tamamının rahatlıkla anlayabileceği kadar yalın bir hale getirilmiş, konular örnek olaylarla

somutlaştırılmıştır. Ayrıca, ilköğretime yeni başlayan çocukların annelerinin özellikle çocuğun okul başarısını evde destekleme ve okul ile işbirliği içinde çalışma konularına yönelik bilgilendirme çalışmalarına ihtiyaçları olduğu düşünülerek ebeveyn eğitim programının içeriğine bu konular da dahil edilmiştir.

3.3.2. Programın Tasarım Süreci

Program dört ana öğeye göre (kazanım, içerik, süreç ve değerlendirme) tasarlanmıştır.

a. Programın birinci ögesi **kazanımlardır**. Kazanımlarla eğitim programına katılanlara hangi bilgi, beceri ve tutumların kazandırılacağı belirlenmiş olur (Nazlı, 2011). Ebeveyn eğitim programının kazanımları Wellman ve Moore'un taksonomisi (Nazlı, 2011) dikkate alınarak hazırlanmıştır. Wellman ve Moore'un taksonomisi (Nazlı, 2011) Çizelge 2'de verilmiştir.

Çizelge 2

Wellman ve Moore'un Öğrenme Ürünleri Taksonomisi

Öğrenme Düzeyi	Performans
1. Algılama	Bireyler kendilerine ve çevrelerine odaklanarak çeşitli bilgi ve beceriler öğrenirler.
a. Çevreye Yönelme	Bireyin yaşam rollerinde öğrenmeleri gereken bilgi ve becerileri kazandıkları düzeydir.
b. Benliğe Yönelme	Bireyin kendi özellikleri hakkında bilgi edindiği düzeydir.
2. Kavrama	Bireyin kendisi ve çevresi hakkında edindiği bilgilerin birbiriyle ilişkisine dayalı öğrenmelerden oluşur.

a. Yönelimsel Eğilimler	Bireyin hem kendisi hem de sosyal çevresi için değerli olan davranışları kapsar. Ayrıca ilgi ve değerlerin tutarlı olarak gösterildiği düzeydir.
b. Uyum ve İntibak Davranışları	Bireyin çevresiyle olan problemlerini çözme becerisi gösterdiği davranışlardan oluşur. Gerekli durumlarda yeni bilgi ve beceriler kazanılarak çevreye intibak sağlama davranışları gösterilir.
3. Genelleme	Bu düzeyde bireyler çevresel taleplere uyma, öğrenilen bir davranış, tutumu ve değeri yeni durumlara genelleme yetenekleri gösterirler.
a. Uyma	Çevresel ve kültürel taleplere uygun hareket etme; kararlarında bu talepleri göz önünde bulundurma; problem çözme becerilerini benzer durumlara genelleme davranışları gösterilir.
b. Doyum	Doyum, bireyin kendisi ile ilgili içsel yorumlardır. Bunlar davranışlarında, kararlarında bir kriter olarak görev yapar.
c. Üstünlük	Bireyin hem kendisi hem de toplumun beklentilerine uygun davranışlar gösterdiği; birçok konuda başarılı olduğu ve genelleme özelliklerinin sıkça gösterildiği düzeydir.

Hazırlanan ebeveyn eğitim programının kazanımları Wellman ve Moore'un taksonomisine göre algılama ve kavrama düzeyinde belirlenmiştir.

Ebeveyn eğitim programının kazanımları şu şekildedir:

1. Oturum:

- Çocuk gelişiminde temel kavramları fark eder.
- 7-11 yaş dönemi fiziksel ve sosyal gelişim özelliklerini kavrar.

2. Oturum:

- 7-11 yaş dönemi duygusal-sosyal, zihinsel ve kişilik gelişim özelliklerini kavrar.

3. Oturum:

- Cezanın çocuklar üzerindeki etkilerini fark eder.
- Olumlu disiplin yöntemlerini bilir.

4. Oturum:

- Çocuk yetiştirme tutumlarının çocuklar üzerindeki etkilerini fark eder.
- Çocuk yetiştirmede benimsediği tutumları gözden geçirir.

5. Oturum:

- Çocukları ile iletişimde dinleme ve ben iletilerinin önemini fark eder.

6. Oturum:

- Okul başarısında ailenin rolünü fark eder.

7. Oturum:

- Çocuklarının sınıf öğretmeni ve okul idaresi ile iletişim halinde olmanın önemini bilir.

b. Programın ikinci ögesi içeriktir. Araştırmada annelerin ebeveynlik öz-yeterliliklerini arttırmak amacıyla hazırlanan ebeveyn eğitim programında şu konulara yer verilmiştir:

1. Oturum: 7-11 Yaş Fiziksel ve Sosyal Gelişim Özellikleri

2. Oturum: 7-11 Yaş Duygusal Gelişim, Kişilik Gelişimi, Zihin Gelişimi ve

Ahlak Gelişimi Özellikleri

3. Oturum: Olumlu Disiplin Yöntemleri
4. Oturum: Çocuk Yetiştirme Tutumları
5. Oturum: Aile İçi İletişim
6. Oturum: Okul Başarısında Ailenin Rolü
7. Oturum: Okul Aile İşbirliği

c. Programın üçüncü ögesi **süreç** tir. Deney grubunu oluşturan anneler ile haftada bir kez her biri 90 dakika süren 7 oturum yapılmıştır. Oturumların başında oturumun konusuna üyelerin dikkati çekilmeye çalışılmıştır. Daha sonra, oturumun içeriğine uygun bir bilgilendirme çalışması yapılmıştır. Oturumlar kısa grup tartışmaları ve etkinliklerle desteklenmiştir. Oturumların sonunda ise üyelere oturumun içeriğine ilişkin yazılı bir doküman verilmiştir. Ayrıca, oturum sonlarında öğrenilen bilgilerin hayatta uygulanmalarını sağlayacak nitelikte ev ödevleri verilmiştir. İkinci oturumdan itibaren oturumların başında öncelikle bir önceki oturumda ele alınan konuların kısa bir özeti yapılmış ve 5-10 dakika kadar önceki oturumda verilen ev ödevleri üzerinde durulmuştur. Sonrasında, o haftaki oturumun konusuna geçilmiştir.

d. Programın dördüncü ögesi **değerlendirmedir**. Annelerin ebeveynlik öz-yeterliklerini ölçmek için Anababalık Yetkinliği Ölçeği (AYÖ) kullanılmıştır. Anababalık Yetkinliği Ölçeği deneysel işlemde önce ön-test olarak, deneysel işlemde sonra son-test olarak, deneysel işlemin tamamlanmasından 2 ay sonra ise programın etkilerinin kalıcılığını ölçmek için izleme testi olarak uygulanmıştır.

3.4. Veri Toplama Araçları

Araştırmada tek bağımlı değişkene ilişkin bilgi toplanmıştır. Araştırmanın bağımlı değişkeni olan ebeveynlik öz-yeterliğini ölçmek amacıyla Kaner (2007) tarafından geliştirilen Anababalık Yetkinliği Ölçeği (AYÖ) kullanılmıştır. Ayrıca grup üyelerine ilişkin bazı bilgileri edinmek için de araştırmacı tarafından geliştirilen “Aile Bilgi Formu” kullanılmıştır.

Bu bölümde araştırmaya katılan annelerin ebeveynlik öz-yeterliklerini belirlemek için kullanılan Anababalık Yetkinliği Ölçeği (AYÖ) ve ailelere ilişkin demografik bilgileri elde etmek için kullanılan Aile Bilgi Formu tanıtılmıştır.

3.4.1. Anababalık Yetkinliği Ölçeği (AYÖ)

Anne-babaların, anababalık davranışlarıyla ilgili yetkinlik inançlarını belirlemek amacıyla Kaner (2007) tarafından geliştirilen AYÖ, 52 maddeden oluşan likert tipi bir ölçektir. AYÖ'nün iki alt ölçeği bulunmaktadır (Kaner, 2007):

a. Etkili Anababalık Yapabilme (EABY): Bu alt ölçekte, etkili anababalık davranışları ölçülmektedir. Çocuğun sağlıklı beslenmesini sağlama, sorunlarıyla ilgilenme, ihtiyaçlarına cevap verme, çocuğa söz hakkı tanıma, onun için öncelikli bir başvuru kaynağı olabilme ve ebeveynin kendini geliştirme çabasının olup olmaması gibi konularda anne babaların ne durumda olduğunu belirlemek amacıyla yazılmış maddeler bulunmaktadır.

Otuz dokuz maddeden oluşan alt ölçeği oluşturan maddelerin numaraları 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51 ve 52'dir.

b. Eğitime Aktif Katılabilme (EAK): Bu alt ölçekte, anne-babaların çocuklarının eğitimlerine katılım dereceleri ölçülmektedir. Anne babaların okul ile işbirliği içerisinde çalışması, okuldaki öğrenmeleri takip etmesi, çocuğa çalışma ortamının evde düzenlenmesi ve akademik başarısının evde desteklenmesi gibi konularla anne babaların ne kadar ilgilendiklerini belirlemek amacıyla yazılmış maddeler bulunmaktadır.

On üç maddeden oluşan alt ölçeği oluşturan maddelerin numaraları 6, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35 ve 36'dır.

AYÖ'deki maddeler, 5'li likert tipi ölçek ile puanlanmaktadır: Kesinlikle yaparım (5 puan), genellikle yaparım (4 puan), yaparım (3 puan), nadiren

yaparım (2 puan), kesinlikle yapamam (1 puan). AYÖ'den yüksek puan almak, anababalık özelliklerine ilişkin yüksek yetkinliği ifade etmektedir. AYÖ'nün alt ölçeklerinin yanı sıra ölçekten toplam puan da alınmaktadır (Kaner, 2007).

Kaner (2007) tarafından AYÖ'nün geçerlik ve güvenirliğini belirlemek amacıyla analizler yapılmıştır. AYÖ'nün benzer ölçekler geçerliliğini saptamak amacıyla Dağ (2002) tarafından geliştirilen Kontrol Odağı Ölçeği'nin Kişisel Kontrol Alt ölçeği ile AYÖ 90 anne ve babaya uygulanmıştır. Kişisel Kontrol Alt ölçeği toplam puanı ile AYÖ toplam puanı arasında pozitif ve anlamlı bir korelasyon katsayısı elde edilmiştir ($r=0.49$, $p<0.01$). Buna göre yüksek anababalık yetkinliği olan anne-babalar içsel kontrol odağına sahiptirler. Ancak, Kontrol Odağı Ölçeği'nin, üniversite öğrencileri üzerinde geliştirildiğini dikkate alıp bu sonucu dikkatle değerlendirmek ve Kontrol Odağı Ölçeği'nin anne-babalardan toplanan veriler ile geçerlik ve güvenirliğini incelemek gerekmektedir. AYÖ'nün ayırt edici geçerliğine Beck Depresyon Ölçeği ile bakılmış, iki ölçeğin toplam puanları arasında negatif ancak anlamlı olmayan bir ilişki bulunmuştur ($r= 0.03$, $p>0.05$). AYÖ'nün ayırt edici ve benzer ölçek geçerlikleri ileri araştırmalarda incelenmesi gerekmektedir (Kaner, 2007).

AYÖ'nün güvenirliliğini belirlemek amacıyla Cronbach Alpha iç tutarlılık analizi yapılmıştır. AYÖ'nün alpha katsayısını belirlemek amacıyla hem tüm ölçeğin, hem de alt ölçeklerin Cronbach-Alpha iç tutarlılık katsayıları belirlenmiştir. Yapılan analiz sonucunda, iç tutarlılık katsayılarının birinci faktör (Etkili Anababalık Yapabilme) için 0.92 ve ikinci faktör (Eğitime Aktif Katılabilme) için 0.86 olduğu görülmüştür. Ölçekte yer alan tüm maddeler için yapılan analizde ise iç tutarlılık katsayısı 0.93 olarak bulunmuştur. Bu doğrultuda, gerek ölçeğin tümünün gerekse alt ölçeklerin tutarlı bir biçimde ölçme yaptığı söylenebilir (Kaner, 2007). Anababalık Yetkinliği Ölçeği Ek 3'te sunulmuştur.

3.4.2. Aile Bilgi Formu

Araştırmada veri toplama aracı olarak ailelerin demografik özelliklerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen "Aile Bilgi Formu"

kullanılmıştır. Form aracılığıyla programa katılan annelerin aile yapıları hakkında bilgi edinilerek program sürecinde dikkat edilmesi gereken durumlar belirlenmiştir. Ebeveynin doldurduğu bu formda çocuğa ve aileye yönelik sorular bulunmaktadır. Bilgi formu tek bölümden oluşmaktadır. Form kapsamında ebeveynlerden anne ve babanın yaşı, öğrenim durumu, çalışma durumu, ailenin gelir durumu gibi konulara ilişkin bilgi elde edilmektedir. Aile bilgi formu örneği Ek 4'te sunulmuştur.

3.5. Deneysel İşlemler ve Verilerin Toplanma Süreci

Deney grubunu oluşturan Düzce İli TOKİ Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu 2010-2011 eğitim öğretim yılı 1. sınıf öğrencilerinin annelerinden 16'sına Anababalık Yetkinliği Ölçeği (AYÖ) araştırmacı tarafından ön-test olarak verilmiştir. Deney grubuna 7 oturumluk Ebeveyn Eğitim Programı uygulanmıştır. Çalışma araştırmacının çalıştığı okulda gerçekleştirilmiş ve denek kaybı yaşanmamıştır. Ebeveyn eğitim programı Ek 2'de sunulmuştur. Deney grubu ile yapılan oturumlarda yaşananlar genel hatlarıyla şu şekildedir:

Birinci Oturum:

Eğitimci, gruba kendini tanıtmıştır. Eğitim programının içeriği ve sürecin nasıl ilerleyeceği konusunda bilgi verilmiştir. Grup üyeleriyle tanışma etkinliği olan "İsim Hikayesi" çalışması yapılmıştır. Bu etkinlik çerçevesinde grup üyelerinin birbirleri ile tanışmaları sağlanmıştır. Üyelere gruptan beklentileri ve grup kurallarına ilişkin bölümleri içeren bir form dağıtılarak önce gruptan beklentiler bölümünü doldurmaları için süre tanınmıştır. Daha sonra üyelerin yazdıklarını grupla paylaşmaları istenmiştir. Aynı form üzerindeki grup kuralları bölümü grupla etkileşim içerisinde doldurulmuştur. Oturumlara zamanında gelme, devamsızlık yapmama, konuşan kişilerin sözünü kesmeme gibi kurallar belirlenmiştir. Grup kuralları üyelerle ortaklaşa oluşturulmuş ve üyelerin kendilerine verilen form üzerine grup tarafından belirlenen kuralları yazmaları istenmiştir. Üyelere eğitim çalışması sonrasında hangi kazanımları elde edeceklerine ilişkin açıklamalarda bulunulmuştur. Daha sonra ilk oturumun konusu ile ilgili bilgi verilmiştir. Öncelikle üyelere gelişim kavramı açıklanmış, 7-11 yaş döneminin fiziksel (motor) ve sosyal gelişim özellikleri anlatılmıştır.

Oturumda üzerinde durulan konular kısaca özetlenmiştir. Grup üyelerine her oturumun sonunda oturumun özetinin kendilerine yazılı olarak verileceği, bir sonraki oturuma kadar bu özeti gözden geçirmelerinin yararlı olacağı söylenmiştir. Bazı oturumlarda ev ödevi verileceği söylenmiştir. Üyelere program sürecinde dağıtılacak oturum özetleri ve ev ödevlerini toplamaları için dosya dağıtılmıştır. Üyelerden oturumu bir kelime ile özetlemeleri istenmiş ve oturum sonlandırılmıştır.

İkinci Oturum:

Geçen oturumun kısa bir özeti yapılmıştır. Bir sonraki oturumdan itibaren geçen oturum özetlerini grup üyelerinin yapacağı söylenmiştir. Üyelere önceki oturumla ilgili olarak sormak istedikleri herhangi bir şey olup olmadığı sorulmuştur. Üyelerden gelen sorular yanıtlandıktan sonra ikinci oturumun konusuna geçilmiştir. 7-11 yaş dönemi duygusal gelişim, kişilik gelişimi, zihin gelişimi ve ahlak gelişimi özellikleri anlatılmıştır. Üyelere, anlatılan özelliklerden hangilerini kendi çocuklarında gözlemledikleri sorulmuştur. Ev ödevi olarak birinci ve ikinci oturumlarda üzerinde durulan fiziksel, sosyal, duygusal gelişim, kişilik, zihin ve ahlak gelişimi özelliklerinden hangilerini çocuklarında ne şekilde gözlemlediklerini dağıtılan form üzerine not almaları istenmiştir. Oturumda üzerinde durulan konular kısaca özetlenmiştir. Üyelere oturumun özetini içeren doküman dağıtılmıştır. Üyelerden oturumu bir kelime ile özetlemeleri istenmiş ve oturum sonlandırılmıştır.

Üçüncü Oturum:

Geçen oturum gönüllü bir üye tarafından özetlenmiş, özete ekleme yapmak isteyen birkaç üye de söz almıştır. Üyelere önceki oturumla ilgili olarak sormak istedikleri herhangi bir şey olup olmadığı sorulmuştur. Grup üyelerinden gelen sorular cevaplandırılmıştır. Üyelere geçen oturumda verilen ev ödevleri gözden geçirilmiştir. Grup üyeleri, çocuklarında gözlemledikleri gelişim özelliklerini grupla paylaşmıştır. Grup üyelerine çocuklarında gördükleri davranış bozukluklarına nasıl engel oldukları ya da engel olmaya çalıştıkları sorulmuştur. Üyelerden gelen cevaplardan sonra çocukların davranış bozuklukları göstermelerindeki amaçları hakkında bilgi verilmiştir. Davranış bozuklukları karşısında ebeveynler tarafından sıklıkla kullanılan bir

disiplin yöntemi olan cezanın çocuklar üzerindeki etkileri anlatılarak üyelere kabul edilmeyen davranışların ceza kullanılmadan nasıl engellenebileceği sorulmuştur. Üyelerden gelen cevaplardan sonra kabul edilmeyen davranışlar için olumlu disiplin yöntemleri anlatılmıştır. Ev ödevi olarak bir sonraki oturuma kadar üyelerin çocuklarında sık gördükleri sorunlu bir davranışı belirlemeleri, çocuklarının bu davranışları karşısında kendi duygu, düşünce ve davranışsal tepkilerini gözden geçirmeleri ve bu sorunlu davranışı olumlu disiplin yöntemlerinden uygun olanlarla ortadan kaldırmaya çalışmaları, bu süreci de dağıtılan formlara not etmeleri istenmiştir. Oturumda üzerinde durulan konular kısaca özetlenmiştir. Üyelere oturumun özetini içeren doküman dağıtılmıştır. Üyelerden oturumu bir kelime ile özetlemeleri istenmiş ve oturum sonlandırılmıştır.

Dördüncü Oturum:

Gönüllü bir üye tarafından geçen oturum özetlenmiş, özete ekleme yapmak isteyen üyeler de söz almıştır. Üyelere önceki oturumla ilgili olarak akıllarına takılan herhangi bir şey olup olmadığı sorulmuştur. Grup üyelerinden gelen sorular cevaplandırıldıktan sonra geçen oturumda verilen ev ödevleri gözden geçirilmiştir. Ev ödevi çerçevesinde grup üyeleri, çocuklarında gördükleri hangi sorunlu davranışı hangi olumlu disiplin yöntemi ile engellemeye çalıştıklarını ve nasıl bir sonuç elde ettiklerini grupta paylaşmıştır. Dördüncü oturumun konusuna geçilmiştir. Çocuk yetiştirme tutumlarından baskıcı (otoriter), mükemmeliyetçi (yetkinci), aşırı hoşgörölü, aşırı koruyucu, ilgisiz (kayıtsız), reddedici, dengesiz-kararsız (tutarsız) ve demokratik tutum örnekler verilerek anlatılmıştır. Grup üyelerine “İyi Niyetle” adlı hikaye okunmuştur. Üyeler, hikayedeki gibi iyi niyetle yaptıkları bazı şeylerin çocuklarına zarar verdiğini söylemişlerdir. Ev ödevi olarak üyelerden bir sonraki oturuma kadar çocuklarına karşı hangi tutumları benimsediklerine dair bir gözlem yapmaları, hatalı tutumlarını yansıtan en az üç davranış belirleyerek bu davranışların hangi yanlış tutumu yansıttığını belirlemeleri ve bu davranışların etkilerini gözlemlenmeleri, süreci de verilen forma not etmeleri istenmiştir. Oturumda üzerinde durulan konular kısaca özetlenmiştir. Üyelere oturumun özetini içeren doküman dağıtılmıştır. Üyelerden oturumu bir kelime ile özetlemeleri istenmiş ve oturum sonlandırılmıştır.

Beşinci Oturum:

Gönüllü bir üye tarafından geçen oturum özetlenmiş, özete ekleme yapmak isteyen üyeler de söz almıştır. Üyelere önceki oturumla ilgili olarak akıllarına takılan herhangi bir şey olup olmadığı sorulmuştur. Grup üyelerinden gelen sorular cevaplandırılmıştır. Daha sonra üyelere geçen oturumda verilen ev ödevleri gözden geçirilmiştir. Grup üyeleri, hangi tutumlarını değiştirdiklerini ve değişimin çocukları üzerindeki etkilerini anlatmışlardır. Beşinci oturumun konusuna geçilmiştir. İletişim ve iletişimin engelleri örnekler üzerinden gidilerek anlatılmıştır. “Yankı” adlı hikaye okunmuştur. Anne-baba-çocuk iletişimi, kabul dili, etkin ve edilgin dinleme örnekler verilerek anlatılmıştır. Çocuğu dinlemenin yararları, iletişimde sen dili ve ben dilinin kullanımı arasındaki fark hakkında bilgi verilmiştir. Ev ödevi olarak bir sonraki oturuma kadar günlük yaşantılarındaki konuşmalardan ben dili ve sen dilini kullandıkları örnekleri verilen forma not etmeleri istenmiştir. Oturumda üzerinde durulan konular kısaca özetlenmiştir. Üyelere oturumun özetini içeren doküman dağıtılmıştır. Üyelerden oturumu bir kelime ile özetlemeleri istenmiş ve oturum sonlandırılmıştır.

Altıncı Oturum:

Gönüllü bir üye tarafından geçen oturum özetlenmiş, özete ekleme yapmak isteyen üyeler de söz almıştır. Üyelere önceki oturumla ilgili olarak akıllarına takılan herhangi bir şey olup olmadığı sorulmuştur. Grup üyelerinden gelen sorular yanıtlandıktan sonra üyelere geçen oturumda verilen ev ödevleri gözden geçirilmiştir. Üyeler, ben dili ve sen dili örneklerini grupta paylaşmıştır. Altıncı oturumun konusuna geçilmiştir. Okul başarısında ailenin rolü ve öğrenmeyi engelleyen durumlar anlatılmıştır. Çocukların neden ödev yapmak istemedikleri, ödev yapmak istemeyen çocuğa karşı anne, baba ve öğretmenin tutumunun nasıl olması gerektiği ve çocuğa ödev yapma alışkanlığının nasıl kazandırılabilceği anlatılmıştır. Ev ödevi olarak grup üyelerinden çocuklarının okul başarısını arttırmak amacıyla gösterdikleri davranışları gözden geçirip hatalı buldukları davranışları belirlemeleri istenmiştir. Oturumda üzerinde durulan konular kısaca özetlenmiştir. Üyelere oturumun özetini içeren doküman dağıtılmıştır. Üyelerden oturumu bir kelime ile özetlemeleri istenmiş ve oturum sonlandırılmıştır.

Yedinci Oturum:

Geçen oturum üyeler tarafından özetlenmiştir. Üyelere önceki oturumla ilgili olarak akıllarına takılan herhangi bir şey olup olmadığı sorulmuştur. Grup üyelerinden gelen sorular cevaplandırılmıştır. Daha sonra grup üyelerine geçen oturumda verilen ev ödevleri gözden geçirilmiştir. Grup üyeleri, çocuklarının okul başarısına destek verirken gösterdikleri hatalı davranışları grupta paylaşmıştır. Yedinci oturumun konusuna geçilmiştir. Okul aile işbirliği, okul aile işbirliğinde aileye düşen sorumluluklar, okul aile işbirliğinin sağladığı yararlar ve çocuklar üzerindeki etkisi anlatılmıştır. Üyelere oturumun özetini içeren doküman dağıtılmıştır. İlk oturumundan itibaren her oturumda ele alınan konular üyeler tarafından özetlenmiştir. Eksiklikler eğitimci tarafından tamamlanmıştır. Üyelerin programa ilişkin düşünceleri alınmıştır. Üyeler, programa katılmaktan keyif aldıklarını belirtmişlerdir. Üyelere programa katılımları için teşekkür edilmiş, eğitim programına katılım belgeleri dağıtılmıştır. Burada öğrendikleri şeyleri hayatlarına yerleştirmelerine ilişkin dileklerde bulunulmuştur. Üyelere son-testler dağıtılmıştır. Ayrıca programa ilişkin bir değerlendirme yapmaları istenmiştir. Üyelerin bazılarından gelen değerlendirmelere aşağıda yer verilmiştir.

Annelerin tamamının alması, perden bir eğitim. Babalara da süreli almasıyla ara sıra alması yeterli.

Bu program yüzde yüz hepsini uygulayamazsanda yapabileceğimi yapıyorum çok faydalı yeti. Teşekkür ederiz.

Güzel bir eğitici bir programdı. Faydalarını görüyoruz.

Eğitim programına katıldığım için çok mutluyum.
Sene boyunca sürmesini istedim en azından ağda
1 olabilirdi. Eğitimcimizi çok sevdik. Tesekkürler.

Bu eğitimi daha erken almak isterdim. Bazı şeyler son
biraz geç kabıpını düşünüyorum.

güzeldi benim için yeterliydi bilmediyim
eksikleri tamamladığını inanıyorum
çocuklarımla daha iyi anlaşıyorum
inanıyorum.

Derinleşti istediği. Programlar devam ettiği müddetçe eude
uyuland daha rahat oluyor, şimdi biraz daha zorlaşıp
sıcak sığışma uyguland daha etkiliydi. Duam bütün programlar
daha sorunda uygulanabilir.

Bence çok güzel bir eğitimdi. Ve çok güzel zaman
geçirdik.

Deneyisel işlemten sonra son-test olarak Anababalık Yetkinliği Ölçeği uygulanmış ve ön-test, son-test puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığına bakılmıştır. Ebeveyn Eğitim Programının etkisinin kalıcı nitelikte olup olmadığını test etmek amacıyla deneyisel işlemin tamamlanmasından 2 ay sonra izleme testi olarak Anababalık Yetkinliği Ölçeği tekrar uygulanmıştır. Ön-test, son-test ve izleme testi arasında anlamlı bir fark olup olmadığına bakılmıştır.

3.6. Verilerin Analizi

Bu araştırmada ebeveyn eğitim programı tek bir gruba uygulanmıştır. Ön-test, son-test ve izleme testinin uygulandığı bu araştırmada öncelikle kullanılacak istatistik tekniğini belirlemek amacıyla AYÖ'den alınan puanların dağılımının normalliği test edilmiştir. Dağılımın normal olmaması ve katılımcı sayısının az olması ($n < 30$) nedeniyle verilerin analizinde parametrik olmayan bir teknik kullanılmıştır. Araştırmada, deney grubunun ön-test, son-test ve izleme testi ölçümlerinin istatistiksel anlamlılığını test etmek amacıyla Wilcoxon İşaretili Sıralar Testi kullanılmıştır. Wilcoxon İşaretili Sıralar Testi, ilişkili iki ölçüm setine ait puanlar arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla kullanılır. Bu test, ilişkili iki ölçüm setine ait fark puanlarının yönünün yanı sıra miktarını da dikkate alır (Büyüköztürk, 2009). Veri toplama araçlarıyla toplanan veriler SPSS 13.0 paket programında istatistiki işlemlere tabi tutulmuştur. Anlamlılık düzeyi 0.05 olarak kabul edilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde, araştırmada öne sürülen denenceleri test etmek üzere yapılan istatistiksel analizler ve bu analizlerden elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Elde edilen bulgular araştırmanın denencelerinin sırası dikkate alınarak sunulmuştur.

4.1. Annelerin Ebeveynlik Öz-Yeterliklerine ilişkin Denencelerin Test Edilmesi

Araştırmada annelerin ebeveynlik öz-yeterliklerine ilişkin denencelerin test edilmesinde kullanılacak verilerin toplanması amacıyla Anababalık Yetkinliği Ölçeği, deneysel işlemde önce ön-test olarak, deneysel işlemde sonra son-test olarak ve deneysel işlemin tamamlanmasından 2 ay sonra izleme testi olarak üç kez uygulanmıştır. Deney grubundaki annelerin Anababalık Yetkinliği Ölçeği'nden almış oldukları ön-test, son-test ve izleme testi puanlarına ilişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi sonuçları denencelerin sırası dikkate alınarak verilmiştir.

1.a. numaralı denence **“Ebeveyn eğitim programına katılan annelerin etkili anababalık yapabilme becerilerine ilişkin öz-yeterlikleri artar ve bu artış kalıcı olur.”** şeklindedir. Annelerin ebeveyn eğitim programı öncesinde ve sonrasında elde ettikleri etkili anababalık yapabilme becerilerine ilişkin öz-yeterlikleri ile ilgili ön-test ve son-test puanlarına ilişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi sonuçları Çizelge 3'te, son-test ve izleme testi puanlarına ilişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi sonuçları ise Çizelge 4'te verilmiştir.

Çizelge 3

Deney Grubunun Etkili Anababalık Yapabilme Alt Ölçeği Ön-test ve Son-test Puanlarına İlişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Son-test Ön-test	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Negatif Sıra	1	1,00	1,00	3,467	.001
Pozitif Sıra	15	9,00	135,00		
Eşit	0				

Çizelge 3, deney grubundaki annelerin Anababalık Yetkinliği Ölçeği Etkili Anababalık Yapabilme Alt Ölçeğinden aldıkları deney öncesi ve sonrası puanları arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, $z=3,46$, $p<.01$. Fark puanlarının sıra ortalamaları ve toplamaları dikkate alındığında, gözlenen bu farkın pozitif sıralar, yani son-test puanları lehine olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre, eğitim programına katılan annelerin etkili anababalık yapabilme becerilerine ilişkin öz-yeterliklerinin programdan sonra anlamlı düzeyde artış gösterdiği görülmektedir.

Ebeveyn eğitim programı sonrası annelerin etkili ebeveynlik yapabilme becerilerine ilişkin öz-yeterliklerinde görülen artışın kalıcılığını ölçmek amacıyla son-test ve izleme testi sonuçları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi ile analiz edilmiş ve sonuçlar Çizelge 4'te verilmiştir.

Çizelge 4

Deney Grubunun Etkili Anababalık Yapabilme Alt Ölçeği Son-test ve İzleme Testi Puanlarına İlişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

İzleme testi Son-test	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Negatif Sıra	4	10,50	42,00	1,346	.178
Pozitif Sıra	12	7,83	94,00		
Eşit	0				

Çizelge 4, deney grubundaki annelerin Anababalık Yetkinliği Ölçeği Etkili Anababalık Yapabilme Alt Ölçeğinden aldıkları deney sonrası ve izleme testi puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir, $z=1,34$, $p>.05$. Bu bulgu, izleme testi sonuçlarına göre uygulanan ebeveyn eğitim programının etkilerinin devam etmekte olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, araştırmanın “1.a. Ebeveyn eğitim programına katılan annelerin etkili anababalık yapabilme becerilerine ilişkin öz-yeterlikleri artar ve bu artış kalıcı olur.” şeklinde ifade edilen denencesini desteklemektedir.

1.b. numaralı denence “**Ebeveyn eğitim programına katılan annelerin eğitime aktif katılabilme becerilerine ilişkin öz-yeterlikleri artar ve bu artış kalıcı olur.**” şeklindedir. Annelerin ebeveyn eğitim programı öncesinde ve sonrasındaki eğitime aktif katılabilme becerilerine ilişkin öz-yeterlikleri ile ilgili ön-test ve son-test puanlarına ilişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi sonuçları Çizelge 5’te, son-test ve izleme testi puanlarına ilişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi sonuçları ise Çizelge 6’da verilmiştir.

Çizelge 5

Deney Grubunun Eğitime Aktif Katılabilme Alt Ölçeği Ön-test ve Son-test Puanlarına İlişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Son-test Ön-test	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Z	p
Negatif Sıra	3	7,00	21,00	2,435	.015
Pozitif Sıra	13	8,85	115,00		
Eşit	0				

Çizelge 5, deney grubundaki annelerin Anababalık Yetkinliği Ölçeği Eğitime Aktif Katılabilme Alt Ölçeğinden aldıkları deney öncesi ve sonrası puanları arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, $z=2,43$, $p<.05$. Fark puanlarının sıra ortalamaları ve toplamaları dikkate alındığında, gözlenen bu farkın pozitif sıralar, yani son-test puanları lehine olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre, eğitim programına katılan annelerin eğitime aktif katılabilme

becerilerine ilişkin öz-yeterliklerinin programdan sonra anlamlı düzeyde artış gösterdiği görülmektedir.

Ebeveyn eğitim programı sonrası annelerin eğitime aktif katılabilme becerilerine ilişkin öz-yeterliklerinde görülen artışın kalıcılığını ölçmek amacıyla son-test ve izleme testi sonuçları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi ile analiz edilmiş ve sonuçlar Çizelge 6'da verilmiştir.

Çizelge 6

Deney Grubunun Eğitime Aktif Katılabilme Alt Ölçeği Son-test ve İzleme Testi Puanlarına İlişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

İzleme testi Son-test	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Negatif Sıra	5	9,30	46,50	1,114	,265
Pozitif Sıra	11	8,14	89,50		
Eşit	0				

Çizelge 6, deney grubundaki annelerin Anababalık Yetkinliği Ölçeği Eğitime Aktif Katılabilme Alt Ölçeğinden aldıkları deney sonrası ve izleme testi puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir, $z=1,11$, $p>.05$. Bu bulgu, izleme testi sonuçlarına göre uygulanan ebeveyn eğitim programının etkilerinin devam etmekte olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, araştırmanın “1.b.Ebeveyn eğitim programına katılan annelerin eğitime aktif katılabilme becerilerine ilişkin öz-yeterlikleri artar ve bu artış kalıcı olur.” şeklinde ifade edilen denencesini desteklemektedir.

1.c. numaralı denence “**Ebeveyn eğitim programına katılan annelerin ebeveynlik öz-yeterlikleri artar ve bu artış kalıcı olur.**” şeklindedir. Annelerin ebeveynlik öz-yeterlikleri ölçeğin toplam puanı dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Annelerin ebeveyn eğitim programı öncesinde ve sonrasında elde ettikleri ebeveynlik öz-yeterlikleri ile ilgili ön-test ve son-test puanlarına ilişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi sonuçları Çizelge 7’de, son-

test ve izleme testi puanlarına ilişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi sonuçları ise Çizelge 8'de verilmiştir.

Çizelge 7

Deney Grubunun Anababalık Yetkinliği Ölçeği Ön-test ve Son-test Toplam Puanlarına İlişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Son-test Ön-test	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Negatif Sıra	1	6,50	6,50	3,182	.001
Pozitif Sıra	15	8,63	129,50		
Eşit	0				

Çizelge 7, deney grubundaki annelerin Anababalık Yetkinliği Ölçeğinden aldıkları deney öncesi ve sonrası puanları arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, $z=3,18$, $p<.01$. Fark puanlarının sıra ortalamaları ve toplamaları dikkate alındığında, gözlenen bu farkın pozitif sıralar, yani son-test puanları lehine olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre, eğitim programına katılan annelerin ebeveynlik öz-yeterliklerinin programdan sonra anlamlı düzeyde artış gösterdiği görülmektedir.

Ebeveyn eğitim programı sonrası annelerin ebeveynlik öz-yeterliklerinde görülen artışın kalıcılığını ölçmek amacıyla son-test ve izleme testi sonuçları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi ile analiz edilmiş ve sonuçlar Çizelge 8'de verilmiştir.

Çizelge 8

Deney Grubunun Anababalık Yetkinliği Ölçeği Son-test ve İzleme Testi Toplam Puanlarına İlişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

İzleme testi Son-test	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Negatif Sıra	5	9,00	45,00	1,190	.234
Pozitif Sıra	11	8,27	91,00		
Eşit	0				

Çizelge 8 incelendiğinde deney grubundaki annelerin Anababalık Yetkinliği Ölçeğinden aldıkları deney sonrası ve izleme testi puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir, $z=1,19$, $p>.05$. Bu bulgu, izleme testi sonuçlarına göre uygulanan ebeveyn eğitim programının etkilerinin devam etmekte olduğunu göstermektedir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde, ebeveyn eğitim programının annelerin ebeveynlik öz-yeterlikleri üzerindeki etkisine ilişkin ulaşılan bulgular denencelerin sırasına uygun şekilde tartışılarak yorumlanmıştır.

5.1. Annelerin Ebeveynlik Öz-Yeterliklerine ilişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu

Araştırmanın “Ebeveyn eğitim programına katılan annelerin etkili anababalık yapabilme becerilerine ilişkin öz-yeterlikleri artar ve bu artış kalıcı olur”, “Ebeveyn eğitim programına katılan annelerin eğitime aktif katılabilme becerilerine ilişkin öz-yeterlikleri artar ve bu artış kalıcı olur” ve “Ebeveyn eğitim programına katılan annelerin ebeveynlik öz-yeterlikleri artar ve bu artış kalıcı olur.” biçiminde ifade edilmiş olan denencelerine ilişkin bulguların yorumu aşağıda verilmiştir.

Araştırma bulguları, annelerin etkili anababalık yapabilme becerilerine ilişkin öz-yeterlikleri ile ilgili ön-test ve son-test puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir fark olduğu yönündedir. Son-test ve izleme testi puanları arasında ise anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Programa katılan annelerin etkili anababalık yapabilme becerilerine ilişkin öz-yeterliklerinde programdan sonra artış olmuştur. İzleme çalışmasında da bu artışın korunduğu görülmektedir. Ebeveyn eğitim programına katılan annelerin etkili anababalık yapabilme becerilerine ilişkin öz-yeterliklerinde meydana gelen artışın gruba uygulanan ebeveyn eğitim programından kaynaklandığı söylenebilir.

Araştırma bulguları, annelerin eğitime aktif katılabilme becerilerine ilişkin öz-yeterlikleri ile ilgili ön-test ve son-test puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir fark olduğu yönündedir. Son-test ve izleme testi puanları arasında ise anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Programa katılan annelerin eğitime aktif katılabilme becerilerine ilişkin öz-yeterliklerinde programdan sonra artış olmuştur. İzleme çalışmasında da bu artışın korunduğu görülmektedir. Ebeveyn eğitim programına katılan annelerin eğitime aktif katılabilme becerilerine ilişkin öz-yeterliklerinde meydana gelen artışın gruba uygulanan ebeveyn eğitim programından kaynaklandığı söylenebilir.

Ebeveynlik öz-yeterliğini ölçmek amacıyla kullanılan Anababalık Yetkinliği Ölçeği toplam puanına bakılarak annelerin ebeveynlik öz-yeterlikleri belirlenmiş, annelerin ebeveynlik öz-yeterlikleri ile ilgili ön-test ve son-test puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir fark olduğu, son-test ve izleme testi puanları arasında ise anlamlı bir fark bulunmadığı görülmüştür. Programa katılan annelerin eğitime aktif katılabilme becerilerine ilişkin öz-yeterliklerinde programdan sonra artış olmuştur. İzleme çalışmasında da bu artışın korunduğu görülmektedir. Ebeveyn eğitim programına katılan annelerin ebeveynlik öz-yeterliklerinde meydana gelen artışın gruba uygulanan ebeveyn eğitim programından kaynaklandığı söylenebilir.

Bu sonuçlar çeşitli araştırma bulgularıyla paralellik göstermektedir. Pisterman ve diğerlerinin (1992) yaptıkları çalışmada gruba ebeveyn eğitiminin eğitimden hemen sonra ve üç ay sonra yapılan ölçümlere göre ebeveynlik öz-yeterliği üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu, ebeveynlik öz-yeterliğini arttırdığı görülmüştür. Gross ve diğerlerinin (1995) çalışmaları, iki yaşında çocuğu olan ailelere olumlu ebeveyn-çocuk ilişkilerini geliştirmek için uygulanan 10 haftalık bir ebeveyn eğitim programının anne-çocuk etkileşiminin kalitesinde iyileşme sağlamasının yanı sıra annelerin ebeveynlik öz-yeterliklerini önemli ölçüde arttırdığını göstermiştir. Tucker ve arkadaşlarının (1998) çalışmalarında da davranışçı ebeveyn eğitim programının annelerin ebeveynlik öz-yeterliklerini arttırmada etkili olduğu ortaya konulmuştur. Bu artış uygulanan eğitim programından bir yıl sonra yapılan izleme çalışmasında değişiklik göstermemiştir. Hindin (2001)

tarafından yapılan çalışmada ise çocuklarının yiyecek tercihlerinde televizyon reklamlarının etkilerini konu edinen “Head Start” programına katılan ebeveynlere medya okur-yazarlığı yoluyla verilen beslenme eğitiminin bu programı takip eden anneler üzerindeki birçok farklı etkisinin yanı sıra annelerin ebeveynlik öz-yeterlikleri üzerinde de önemli etkileri olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Melnyk ve arkadaşları (2001) tarafından yapılan çalışmada ebeveyn merkezli müdahale programının annelerin ebeveynlik öz-yeterliklerini arttırmada etkili olduğu bulunmuştur. Sofronoff ve Farbotko (2002) tarafından yapılan çalışmada da asperger sendromlu çocuğu olan ebeveynlere verilen ebeveynlik yönetimi eğitiminin annelerin ebeveynlik öz-yeterliklerini arttırmada etkili olduğu görülmüştür. Bu artış eğitimden dört hafta ve üç ay sonra yapılan ölçümlerde değişiklik göstermemiştir. Gross ve diğerlerinin (2003) yaptıkları çalışmada ise Chicago’da düşük gelirli ailelerin çocuklarını gönderdikleri gündüz bakım merkezlerinde 2-3 yaşlarındaki çocukların öğretmenleri ve ebeveynlerine uygulanan 12 haftalık ebeveyn eğitim programının ebeveynlerin ebeveynlik öz-yeterliklerini arttırmada etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Landy ve Menna (2006) tarafından yapılan çalışma, 3-6 yaşları arasındaki saldırgan ve uyumsuz çocukların annelerine verilen grup eğitiminin eğitim programına katılan ebeveynlerin ebeveynlik öz-yeterliklerinde kontrol grubuna göre önemli bir farklılık oluşturduğunu, programa katılan ebeveynlerin ebeveynlik öz-yeterliklerinde anlamlı düzeyde bir artış sağladığını göstermiştir. Son olarak, Bloomfield ve Kendal (2010) tarafından yapılan çalışma çerçevesinde ebeveynleri, çocuklarının davranışlarını yönetebilecekleri stratejileri araştırmaya, tartışmaya ve uygulamaya teşvik eden “123 Magic” adlı grup tabanlı bir ebeveynlik eğitim programının ebeveynlerin ebeveynlik öz-yeterliklerini geliştirmede etkili olduğu görülmüştür.

Ebeveynlik öz-yeterliğini arttırmak amacıyla yapılan bir çok ebeveyn eğitim programının da bu araştırmanın sonucunu destekleyecek şekilde anne

babaların ebeveynlik öz-yeterliklerini arttırmada etkili sonuçlar verdikleri görülmektedir. Bu araştırmanın üzerinde durulan diğer çalışmalardan farkı ise ilköğretim 1. sınıf öğrencilerinin annelerine yönelik olarak hazırlanmış bir programın etkisinin ele alınmasıdır. Çocuklarının eğitim hayatına başladıkları oldukça stresli bir dönemde ebeveynlere destek vermek ve ebeveynlik öz-yeterliklerini geliştirmek amacıyla gerçekleştirilen programda annelere, çocuk gelişimi ve eğitiminin yanı sıra çocuklarının okul başarısına nasıl katkıda bulunabileceklerine ilişkin bilgiler verilmiştir. Program aracılığıyla annelerin çocuklarının hem bireysel hem de akademik gelişimlerini anlayıp onlara yardımcı olmaları ve okul ile iletişimlerinin artmasına katkı sağlayacak nitelikte çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

Bu araştırma çerçevesinde gerçekleştirilen ebeveyn eğitimi çalışması, okullardaki psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri içerisinde ebeveynlere yönelik olarak gerçekleştirilen bir çalışmadır. Ülkemizde psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinde gerçekleştirilmeye çalışılan gelişimsel rehberlik anlayışı ancak kapsamlı gelişimsel rehberlik programları ile etkili bir şekilde yürütülebilir. Kapsamlı gelişimsel rehberlik programları, öğrencinin gelişimsel ihtiyaçlarına yönelik düzenlemeleri kapsarken onu çevresiyle bir bütün olarak ele almayı hedeflemektedir. Bu nedenle sadece çocuklarla gerçekleştirilen rehberlik çalışmaları yeterli olmamakta, bu çalışmalara çocuğun çevresi ve ailesinin dahil edilmesi gerekmektedir. Aile, çocuğa en yakın olan ve çocuğun en uzun süre etkileşimde bulunduğu dolayısıyla çocuk üzerinde en fazla etkiye sahip olan çevredir. Bu durum, psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri çerçevesinde çocuk üzerinde en fazla etkiye sahip olan ebeveynler ile konsültasyon çalışmaları yapılmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Ebeveyn konsültasyonu çalışmalarında çocukların içerisinde bulundukları gelişim dönemleri ve bu dönemde yaşanabilecek sorunlar gibi konularla ilişkili olarak ebeveynlerin bilgilendirilmesi ve aile ile işbirliği içerisinde çalışılması önemlidir. Bu çerçevede ele alınan anne-baba eğitimleri psikolojik danışmanların konsültasyon rollerini içine alan ve ebeveynler üzerinde doğrudan etki yaratabilecek uygulamalardır. Bu çalışma kapsamında hazırlanan ebeveyn eğitim programı da okullarda çalışan psikolojik

danışmanların konsültasyon çalışmalarına kaynaklık edebilecek nitelikte bir program olması yönüyle önem taşımaktadır.

Bu araştırmanın bulgularına göre, araştırmanın “Ebeveyn eğitim programına katılan annelerin etkili anababalık yapabilme becerilerine ilişkin öz-yeterlikleri artar ve bu artış kalıcı olur” ve “Ebeveyn eğitim programına katılan annelerin eğitime aktif katılabılme becerilerine ilişkin öz-yeterlikleri artar ve bu artış kalıcı olur” ve “Ebeveyn eğitim programına katılan annelerin ebeveynlik öz-yeterlikleri artar ve bu artış kalıcı olur.” biçiminde ifade edilmiş olan denenceleri kabul edilmiştir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma sonucu elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan sonuçlara ve buna ilişkin geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

6.1. Sonuç

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan sonuç şu şekildedir:

- Ebeveyn eğitim programı annelerin etkili anababalık yapabilme ve eğitime aktif katılabilme becerilerine ilişkin öz-yeterliklerini ve ebeveynlik öz-yeterliklerini arttırmada ve bu etkiyi sürdürmede etkili bir programdır.

6.2. Öneriler

Uygulama Önerileri

1. Okul psikolojik danışmanları ebeveyn eğitim programını okullarda aile rehberliği çalışmaları kapsamında öğrenci velilerine uygulayabilirler.
2. Ebeveyn eğitim programı, özellikle ilköğretim 1. sınıf öğrencilerinin annelerine okul hayatına uyum sağlamalarına katkı sağlayacak bir rehberlik çalışması olarak uygulanabilir.

3. Ebeveyn eğitim programı, 1. sınıf öğrencilerinin ebeveynlerinin yanı sıra ilköğretim birinci kademe öğrencilerinin ebeveynlerine de uygulanabilir.
4. Ebeveyn eğitim programı içerisinde 7-11 yaş gelişim dönemi özellikleri, olumlu disiplin, çocuk yetiştirme tutumları, aile içi iletişim, okul başarısında ailenin rolü ve okul-aile işbirliği konularına ilişkin oturumlar bulunmaktadır. Bu konuları içeren oturumlar konu bütünlüğü bozulmadan tek başına bir ya da iki oturum olarak uygulanabilir.

Yeni Araştırma Önerileri

1. Ebeveyn eğitim programı ilköğretim 1. kademe düzeyinde çocuğu olan annelere uygulanarak araştırma tekrarlanabilir.
2. Araştırmada deney grubunun yanında kontrol ve plasebo grupları da kullanılabilir.
3. Araştırmada uygulanan eğitim programının sadece anneler üzerindeki etkililiği test edilmiştir. Programa katılan annelerdeki değişimin çocuklar üzerindeki yansımaları ve bu şekilde programın dolaylı olarak çocuklar üzerindeki etkisi test edilebilir.
4. Araştırma annelere uygulanan ebeveyn eğitim programı dışında çocuklarla yapılacak rehberlik çalışmalarıyla desteklenebilir.
5. Araştırmaya sadece anneler dahil edilmiştir. Araştırmaya babaların da katılımı sağlanarak ebeveyn eğitim programının babalar üzerindeki etkililiği de incelenebilir.
6. Araştırmaya eşlerin birlikte katılımı sağlanarak programın anneler ve babalar üzerindeki etkililiği karşılaştırılabilir.
7. Ebeveyn eğitim programının etkililiği farklı değişkenler açısından araştırmalarla incelenebilir.
8. İzleme çalışması daha uzun dönemlerde tekrarlanabilir, izleme çalışmaları ile programın etkisinin ne kadar uzun sürdüğü test edilebilir.

9. Deneysel çalışmanın etkisinin daha uzun süre kalıcılığını sürdürebilmesi için oturumlar sonlandıktan sonra izleme ölçümleri arasında ara oturumlar düzenlenebilir. Ara oturumların düzenlenmesiyle ebeveyn eğitim programının daha kalıcı nitelikte bir etki oluşturması sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Aksoy, V. ve Diken, İ. H. (2009). Annelerin Ebeveynlik Öz-Yeterlik Algıları İle Gelişimi Risk Altında Olan Bebeklerin Gelişimleri Arasındaki İlişkiyi İnceleyen Araştırmalara Bir Bakış. **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi**, 10(1), 59-68.
- Ardelt, M. and Eccles, J. S. (2001). Effects Of Mothers' Parental Efficacy Beliefs And Promotive Parenting Strategies On Inner-City Youth. **Journal Of Family Issues**, 22(8), 944-972.
- Arnold, D. S., O'Leary, S. G., Wolff, L. S. and Acker, M. M. (1993). The Parenting Scale: A Measure Of Dysfunctional Parenting In Discipline Situations. **Psychological Assessment**, 5, 137-144.
- Bandura, A. (1977). Self-Efficacy: Toward A Unifying Theory Of Behavioral Change. **Psychological Review**. 84(2), 191-215.
- Bandura, A. (1995). **Exercise of Personal and Collective Efficacy in Changing Societies**. In A. Bandura (Ed.), *Self-efficacy In Changing Societies*. (p.1-45). New York: Cambridge University Press.
- Bandura, A. (1997). **Self-Efficacy: The Exercise Of Control**. New York: Freeman.
- Beral, Y. (2010). Otistik Bozukluğu Olan Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Öz yeterlik Algılarının Belirlenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Bilgin, M. (1990). Ankara Merkez İlçelerindeki Ortaokullarda Okul ve Ailenin İşbirliği ve Sorunları. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Bloomfield, L. and Kendall, S. (2007). Testing A Parenting Programme Evaluation Tool A Pre- And Post-Course Measure Of Parenting Self-Efficacy. **Journal Of Advanced Nursing**. 60(5), 487-493.
- Bloomfield, L. and Kendall, S. (2010). Audit As Evidence: The Effectiveness Of '123 Magic' Programmes. **Community Practitioner**. 83 (1), 26-29.
- Bor, W. and Sanders, M. R., (2004). Correlates of Self-Reported Coercive Parenting of Preschoolaged Children at High Risk for The Development of Conduct Problems. **Australian and New Zealand Journal of Psychiatry**, 3 (9), 738-745.
- Bugental, D. B. and Cortez, V. (1988). Physiological Reactivity to Responsive and Unresponsive Children – As Modified By Perceived Control. **Child Development**, 59, 686–693.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2009). **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş. (2009). **Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı**. (7. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Coleman, P. K. (1998). Maternal Self-Efficacy Beliefs As Predictors Of Parenting Competence And Toddlers' Emotional, Social And Cognitive Development. Unpublished doctoral dissertation. The Eberly College Of Arts And Sciences. West Virginia University, Morgantown.
- Coleman, P. K. and Karraker, K. H. (1997). Self-Efficacy And Parenting Quality: Findings and Future Applications. **Developmental Review**, 18, 47–85.

- Coleman, P. K. and Karraker, K. H. (2000). Parenting Self-Efficacy Among Mothers Of School-Age Children: Conceptualization, Measurement, And Correlates. **Family Relations**, 49 (1), 13-24.
- Coleman, P. K. and Karraker, K. H. (2003). Maternal Self-Efficacy Beliefs Competence in Parenting and Toddler's Behavior and Developmental Status. **Infant Mental Health Journal**, 24 (2), 126-148.
- Coopersmith, S. (1967). **The Antecedents of Self-Esteem**. San Francisco: Freeman.
- de Montigny, F. and Lacharite, C. (2005). Perceived Parental Self-Efficacy: Concept Analysis. **Journal of Advanced Nursing**, 49, 387-396.
- Desjardin, J. L. (2006). Family Empowerment: Supporting Language Development In Young Children Who Are Deaf Or Hard Of Hearing. **The Volta Review**, 106 (3), 275-298
- Diken, İ. ve Diken, Ö. (2008). Turkish Mother's Verbal Interaction Practices And Self Efficacy Beliefs Regarding Their Children With Extensive Language Delay. **International Journal Of Special Education**, 23(3), 110-117.
- Elibol, F. (2007). 12-36 Aylar Arasında Çocukları Olan Annelere Verilen Grup Eğitiminin Annelerin Anne-Babalık Görevlerinde Öz Yeterliliklerine Yönelik Katkısının İncelenmesi. Yayınlanmış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Elibol, F., Mağden, D. ve Alpar, R. (2007). Anne Babalık Becerilerinde Öz yeterlik Ölçeği'nin (1-3 Yaş) Geçerlik ve Güvenirliği. **Toplum Hekimliği Bülteni**, 26(3), 25-31.

- Feehan, M., McGee, R., Stanton, W. and R., Silva, P. A. (1991). Strict and Inconsistent Discipline In Childhood: Consequences for Adolescent Mental Health. **British Journal Of Clinical Psychology**, 30, 325–331.
- Gross, D., Fogg, L. and Tucker, S. (1995). The Efficacy of Parent Training for Promoting Positive Parent-Toddler Relationships. **Res Nurs Health**, 18 (6), 489-499.
- Gross, D., Louis, F., Webster-Stratton, C., Garvey, C., Julion, W. and Grady, J. (2003). Parent Training of Toddlers in Day Care in Low-Income Urban Communities. **Journal of Consulting and Clinical Psychology**, 71 (2), 261-278.
- Grusec, J. (2007). **Parents Attitudes and Beliefs: Their Impact on Children's Development**. Encyclopedia on Early Childhood Development. 22.01.2012 tarihinde <http://www.child-encyclopedia.com/documents/GrusecANGxp.pdf> adresinden indirilmiştir.
- Grusec, J. E., Hastings, P. and Mammone, N. (1994). Parenting Cognitions and Relationship Schemas. In J. G. Smetana (Ed.), **Beliefs About Parenting: Origins and Developmental Implications** (pp. 5–19). San Francisco: Jossey-Bass.
- Hess, C. R., Teti, D. M. and Hussey, B. (2004). Self-Efficacy and Parenting of High-Risk Infants: the Moderating Role of Parent Knowledge of Infant Development. **Journal of Applied Developmental Psychology**, 25 (4), 423-437.
- Hindin, T. J. (2001). A Media Literacy Nutrition Education Curriculum for Head Start Parents About The Effects of Television Advertising on Their Children's Food Requests, A Thesis Colombia University. New York .

- Jones, T. L. and Prinz, R. J. (2005). Potential Roles Of Parental Self-Efficacy In Parent And Child Adjustment: A Review. **Clinical Psychology Review**, 25, 341–363.
- Junttila, N., Vauras, M. and Laakkonen, E. (2007). The Role Of Parenting Self-Efficacy In Children's Social And Academic Behavior. **European Journal of Psychology of Education**, 22, 41-61.
- Kaner, S. (2007). **Öğretmenlerin ve Anne-Babaların Öz-Yeterlilik İnançları, Tükenmişlik Algıları ve Çocukların Problem Davranışları**. Ankara Üniversitesi. Bilimsel Araştırma Projesi. Ankara.
- Kaya, Ö. (1992). Annelere Verilen Eğitimin Çocuklarına Karşı İstenmedik Tutumlarına Etkisi. Yayınlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kotil, Ç. (2010). Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Yeni Başlayan 5 Yaş Çocukların Sosyal-Duygusal Uyum Düzeylerine Annenin Ebeveyn Öz Yeterlilik Algısı İle Okul Beklentilerine Uyum Düzeyinin Etkisi. Yayınlanmamış doktora tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Lamborn, S. D., Mounts, N. S., Steinberg, L. and Dornbusch, S. M. (1991). Patterns of Competence and Adjustment Among Adolescents from Authoritative, Authoritarian, Indulgent, and Neglectful Families. **Child Development**, 62, 1049–1065.
- Landy, S. and Menna, R. (2006). An Evaluation of A Group Intervention for Parents with Aggressive Young Children: Improvements in Child Functioning, Maternal Confidence, Parenting Knowledge and Attitudes. **Early Child Development and Care**, 176 (6), 605-620.

- Luszczynska, A., Scholz, U., and Schwarzer, R. (2005). The general self-efficacy scale: Multicultural validation studies. **Journal of Psychology**, 139, 439-457.
- MacPhee, D. and Miller-Heyl, J. (2003). Parent Self-Efficacy Mediates The Impact of Family Intervention. Poster Presentation. American Psychological Association Annual Conference, Toronto.
- Melnyk, B. M., Alpert-Gillis, L., Feinstein, N. F., Fairbanks, E., Schultz-Czarniak, J., Hust, D., Sherman, L., LeMoine, C., Moldenhauer, Z., Small, L., Bender, N. and Sinkin, R. A. (2001). Improving Cognitive Development Of Low-Birth-Weight Premature Infants With The COPE Program: A Pilot Study Of The Benefit Of Early NICU Intervention With Mothers. **Research in Nursing & Health**, 24, 373-389.
- Nazlı, S. (2011). **Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Programları**. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ozer, E. M. and Bandura, A. (1990). Mechanisms Governing Empowerment Effects: A Self-Efficacy Analysis. **Journal Of Personality And Social Psychology**, 58, 472–486.
- Öğretir, A. D. (2004). Pozitif Düşünmeye Dayalı Grup Eğitimi Programının Annelerin Benlik Algısı, Eşlerine ve Çocuklarına Yönelik Tutumları İle Kendini Denetleme Becerisi ve Otomatik Düşünceleri Üzerinde Etkisi. Yayınlanmış doktora tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özgüven, İ. E. (2001). **Ailede İletişim ve Yaşam**. (1. Basım). Ankara: Pdrem Yayınları.
- Pettit, G. S. and Bates, J. E. (1989). Family Interaction Patterns and Children's Behavior Problems From Infancy to Four Years. **Developmental Psychology**, 25, 413–420.

- Pisterman, S., Firestone, P., McGrath, P., Goodman, J. T., Webster, I., Mallory, R. and Goffin, B. (1992). The Effects of Parent Training on Parenting Stress and Sense of Competence. **Canadian Journal of Behaviour Science**, 24 (1), 41-58.
- Porter, L. (2008). **Teacher-Parent Collaboration: Early Childhood To Adolescence**. Melbourne: ACER.
- Salonen, A. H., Kaunonen, M., Åstedt-Kurki, P., Järvenpää, A. L., Isoaho, H. and Tarkka, M. T. (2009). Parenting Self-Efficacy After Childbirth. **Journal of Advanced Nursing**, 65 (11), 2324-2336.
- Salonen, A. H., Kaunonen, M., Åstedt-Kurki, P., Järvenpää, A. L. and Tarkka, M. T. (2008). Development Of An Internet-Based Intervention For Infants' Parents. **Journal of Advanced Nursing**, 64 (1), 60-72.
- Sanan Şenbay, Ö. (2004). Anne Babaların Çocuklarının Okul Başarılarına Yardımcı Olma Konusundaki Tutum ve Beceri Algılarını Geliştirici Bir Eğitim Programı. Yayınlanmış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sanders, M. R. and Woolley, M. L. (2005). The Relationship Between Maternal Self-Efficacy and Parenting Practices: Implications For Parent Training. *Child Training. Child: Care, Health and Development*, 31(1),65-73.
- Senemoğlu, N. (2005). **Gelişim Öğrenme ve Öğretim**. (12. Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Scheel, M. J. and Rieckmann, T. (1998). An Empirically Derived Description Of Empowerment for Parents of Children Identified as Psychologically Disordered. **The American Journal of Family Therapy**, 26, 15-27.

- Schunk, D. H. (1990). Goal Setting and Self-Efficacy During Self-Regulated Learning. **Educational Psychologist**, 25(1), 71-86.
- Sofronoff, K. and Farbotko, M. (2002). The Effectiveness of Parent Management Training To Increase Self-Efficacy In Parents of Children With Asperger Syndrome. **Autism**, 6(3), 271-286.
- Steinberg, L. (2007). **Ergenlik**. (1. Baskı). (Çev. F. Çok). Ankara: İmge Kitabevi.
- Stifter, C. A. and Bono, M. A. (1998). The Effect of Infant Colic On Maternal Self-Perceptions and Mother-Infant Attachment. **Child Care, Health and Development** , 24, 339–351.
- Snyder, C. R. and Lopez, S. J. (2005). **Handbook Of Positive Psychology**. Oxford University Press: New York.
- Teti, D. M. and Gelfand, D. M. (1991). Behavioral Competence Among Mothers Of Infants In The First Years: The Mediational Role Of Maternal Self-Efficacy. **Child Development**, 62, 918-929.
- Tezel Şahin, F. ve Ersoy, Ö. (1999). 0-6 Yaş Döneminde Anne-Baba Eğitim Önemi. **Mesleki Eğitim Dergisi**, 1(1), 58-62.
- Tezel Şahin, F. ve Özbey, S. (2007). Aile Eğitim Programlarına Niçin Gereksinim Duyulmuştur? Aile Eğitim Programları Neden Önemlidir?. **Aile ve Toplum Dergisi**, 12, 7-12.
- Townsend, M. and Choi, S. F. (2004). **Reading Achievement In New Zealand: Effects Of Self-Efficacy And Children's Motivation**. British Educational Research Association Annual Conference, University of Manchester, 16-18 September 2004.

- Tucker, S., Gross, D., Fogg, L., Delaney, K. and Lapporte, R. (1998). The long- term efficacy of a behavioral parent training intervention for families with 2-years-olds. **Research in Nursing and Health**, 21, 199-210.
- Yavuzer, H. (1996). **Çocuk Psikolojisi**. (13. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (1998). **Ana Baba Okulu**. (7. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2005). **Anne-Baba ve Çocuk**. (18. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yılmaz, M., Köseoğlu, P., Gerçek, C. ve Saran, H. (2004). Yabancı Dilde Hazırlanan Bir Öğretmen Öz-Yeterlik Ölçeği'nin Türkçe'ye Uyarlanması. **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 27, 260-267.
- Yörükoğlu, A. (2000). **Çocuk Ruh Sağlığı**. (24. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.

EKLER

EK-1: EBEVEYN EĞİTİM PROGRAMI PLANI

EBEVEYN EĞİTİM PROGRAMI PLANI

Ebeveyn Eğitim Programının temel aldığı

Felsefi Yaklaşımlar: Hümanistik yaklaşım

Kuramlar: Davranışçı aile danışmanlığı kuramı, sosyal öğrenme kuramı

Üye Sayısı: 16

Üyelerin Yaş Aralığı: 25-40

Oturum Süresi: 90 dk.

Mekan: TOKİ Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu Seminer Salonu

Ebeveyn Eğitim Programının Genel Amacı:

Ebeveyn eğitim programının genel amacı, annelerin etkili anababalık yapabilme ve eğitime aktif katılabılme becerilerine ilişkin ebeveynlik öz-yeterliklerini arttırmaktır.

Kazanımlar:

1. Oturum:

- Çocuk gelişiminde temel kavramları fark eder.
- 7-11 yaş dönemi fiziksel ve sosyal gelişim özelliklerini kavrar.

2. Oturum:

- 7-11 yaş dönemi duygusal-sosyal, zihinsel ve kişilik gelişim özelliklerini kavrar.

3. Oturum:

- Cezanın çocuklar üzerindeki etkilerini fark eder.
- Olumlu disiplin yöntemlerini fark eder.

4. Oturum:

- Çocuk yetiştirme tutumlarının çocuklar üzerindeki etkilerini fark eder.
- Çocuk yetiştirmede benimsediği tutumları gözden geçirir.

5. Oturum:

- Çocukları ile iletişimde dinleme ve ben iletilerinin önemini fark eder.

6. Oturum:

- Okul başarısında ailenin rolünü fark eder

7. Oturum:

- Çocuklarının sınıf öğretmeni ve okul idaresiyle iletişim halinde olmanın önemini bilir.

İçerik:

1. Oturum: 7-11 Yaş Fiziksel ve Sosyal Gelişim Özellikleri
2. Oturum: 7-11 Yaş Duygusal Gelişim, Kişilik Gelişimi, Zihin Gelişimi ve Ahlak Gelişimi Özellikleri
3. Oturum: Olumlu Disiplin Yöntemleri
4. Oturum: Çocuk Yetiştirme Tutumları
5. Oturum: Aile İçi İletişim
6. Oturum: Okul Başarısında Ailenin Rolü
7. Oturum: Okul Aile İşbirliği

Süreç:

Programın üçüncü ögesi süreçtir. Deney grubunu oluşturan anneler ile haftada bir kez her biri 90 dakika süren 7 oturum yapılmıştır. Oturumların başında oturumun konusuna üyelerin dikkati çekilmeye çalışılmıştır. Daha sonra, oturumun içeriğine uygun bir bilgilendirme çalışması yapılmıştır. Oturumlar kısa grup tartışmaları ve etkinliklerle desteklenmiştir. Oturumların sonunda ise üyelere oturumun içeriğine ilişkin yazılı bir doküman verilmiştir. Ayrıca, oturum sonlarında öğrenilen bilgilerin hayatta uygulanmalarını sağlayacak nitelikte ev ödevleri verilmiştir. İkinci

oturumdan itibaren oturumların başında öncelikle bir önceki oturumda ele alınan konuların kısa bir özeti yapılmış ve 5-10 dakika kadar önceki oturumda verilen ev ödevleri üzerinde durulmuştur. Sonrasında, o oturumun konusuna geçilmiştir.

Değerlendirme:

Annelerin ebeveynlik öz-yeterliklerini ölçmek için Anababalık Yetkinliği Ölçeği (AYÖ) ebeveyn eğitim programından önce ön-test olarak, eğitim programından sonra son-test olarak, eğitim programının tamamlanmasından 2 ay sonra ise programın etkilerinin kalıcılığını ölçmek için izleme testi olarak uygulanmıştır.

EK-2: EBEVEYN EĞİTİM PROGRAMI

I. OTURUM

Oturumun Amacı:

Birinci oturumun amacı, grup üyelerinin 7-11 yaş aralığındaki çocukların fiziksel ve sosyal gelişim özellikleri konusunda bilgilenmelerini sağlamaktır.

Kazanımlar:

- Çocuk gelişiminde temel kavramları fark eder.
- 7-11 yaş dönemi fiziksel ve sosyal gelişim özelliklerini kavrar.

Kaynak Araç ve Gereçler: Etkinlik 1, Form 1-A, Sunum Notu 1-A, Sunum Notu 1-B

Süreç:

1. Eğitimci, gruba kendini tanıtır.
2. Eğitim programının içeriği ve sürecin nasıl ilerleyeceği ayrıntılı olarak anlatılır.
3. Grup üyeleriyle tanışma etkinliği olan “İsim Hikayesi” (Etkinlik 1) etkinliği yapılır. Grup üyelerinin birbirlerini ve eğitimciyi tanımaları sağlanır.
4. Üyelere gruptan beklentileri ve grup kurallarına ilişkin bölümleri içeren bir form (Form 1-A) dağıtılır. Üyelere Form 1-A'daki gruptan beklentiler bölümünü doldurmaları için süre tanınır. Daha sonra grupta paylaşımları istenir.
5. Grup kuralları üyelerle ortaklaşa oluşturulur. Üyelerin kendilerine verilen form üzerine grup tarafından belirlenen kuralları yazmanları istenir.
6. Üyelere eğitim çalışması sonrasında hangi kazanımları elde edeceklerine dair açıklamalarda bulunulur.
7. Üyelere gelişim açıklanır, gelişimin birçok alanda gerçekleştiği hakkında bilgi verilir.

8. 7-11 yaş döneminin fiziksel (motor) gelişim özellikleri anlatılır (Sunu Notu 1-A).
 9. 7-11 yaş dönemi sosyal gelişim özellikleri ile ilgili bilgi verilir. Sosyal gelişim aile, arkadaşlar ve okul ile ilişkileri içerecek şekilde anlatılır (Sunu Notu 1-B).
 10. Oturumda üzerinde durulan konular kısaca özetlenir.
 11. Grup üyelerine her oturumun sonunda o oturumun özetinin verileceği ve bazı oturumlarda ev ödevi verileceği söylenir. Üyelere program sürecinde dağıtılacak oturum özetleri ve ev ödevlerini toplamaları için dosya dağıtılır.
 12. Üyelerden oturumu bir kelime ile özetlemeleri istenir. Daha sonra oturum sonlandırılır.
- Program sürecinde kullanılan sunum notları, formlar ve etkinlikler ek içerisinde verilmemiştir.

II. OTURUM

Oturumun Amacı:

İkinci oturumun amacı, grup üyelerinin 7-11 yaş aralığındaki çocukların duygusal gelişim, kişilik gelişimi, zihin gelişimi ve ahlak gelişimi özellikleri konularında bilgilenmelerini sağlamaktır.

Kazanımlar:

- 7-11 yaş dönemi duygusal-sosyal, zihinsel ve kişilik gelişim özelliklerini kavrar.

Kaynak Araç ve Gereçler: Sunum Notu 2-A, Sunum Notu 2-B, Sunum Notu 2-C, Form 2-A.

Süreç:

1. Geçen oturumun kısa bir özeti yapılır.
2. Üyelere önceki oturumla ilgili olarak sormak istedikleri herhangi bir soru olup olmadığı sorulur.
3. Gerekli görülmesi durumunda grup kuralları tekrar hatırlatılabilir.
4. İkinci oturumun konularına geçilir.
5. Öncelikle 7-11 yaş dönemi duygusal gelişim ve kişilik gelişim özellikleri ile ilgili bilgi verilir (Sunum Notu 2-A).
6. Daha sonra zihin gelişimi ile ilgili bilgi verilir (Sunum Notu 2-B).
7. Son olarak 7-11 yaş dönemi ahlak gelişimi özellikleri hakkında bilgi verilir (Sunum Notu 2-C).
8. Üyelere kendi çocuklarında anlatılan özelliklerden hangilerini gözlemledikleri sorulur.
9. Ev ödevi olarak bir sonraki oturuma kadar çocuklarını gözlemlemeleri ve çocuklarında öğrendikleri fiziksel, sosyal, duygusal gelişim, kişilik, zihin ve ahlak gelişimi özelliklerinden hangilerini gözlemlediklerini Form 2-A'ya not etmeleri istenir.
10. Oturumda üzerinde durulan konular kısaca özetlenir.
11. Üyelere oturumun özetini içeren doküman dağıtılır.

12. Üyelerden oturumu bir kelime ile özetlemeleri istenir. Daha sonra oturum sonlandırılır.

- Program sürecinde kullanılan sunum notları, formlar ve etkinlikler ek içerisinde verilmemiştir.

III. OTURUM

Oturumun Amacı: Bu oturumun amacı, katılımcıların çocuklarında kabul etmediği davranışların nedenlerini ve bu davranışları ceza kullanmaksızın önleme yollarını öğrenip hayata geçirmelerini sağlamaktır.

Kazanımlar:

- Cezanın çocuklar üzerindeki etkilerini fark eder.
- Olumlu disiplin yöntemlerini fark eder.

Kaynak Araç ve Gereçler: Sunum Notu 3-A, Sunum Notu 3-B, Etkinlik 2, Form 3-A.

Süreç:

1. Geçen oturum üyeler tarafından özetlenir.
2. Üyelere önceki oturumla ilgili olarak sormak istedikleri herhangi bir soru olup olmadığı sorulur.
3. Geçen oturumda verilen ev ödevleri gözden geçirilir. Grup üyeleri, çocuklarında gözlemledikleri gelişim özelliklerini grupla paylaşır.
4. Grup üyelerine çocuklarında gördükleri davranış bozukluklarına nasıl engel oldukları ya da engel olmaya çalıştıkları sorulur.
5. Çocukların davranış bozukluklarındaki amaçları hakkında bilgi verilir. Disiplin, ceza ve cezanın çocuklar üzerindeki etkileri anlatılır (Sunum Notu 3-A).
6. Kabul edilmeyen davranışlara ceza kullanmadan nasıl engel olunabileceği hakkında bilgi verilerek olumlu disiplin yöntemleri anlatılır (Sunum Notu 3-B).
7. Üyeler ikiye ayrılarak Etkinlik 2 uygulanır.
8. Ev ödevi olarak bir sonraki oturuma kadar çocuklarında sık gördükleri sorunlu bir davranış belirlemeleri, çocuklarının bu davranışları karşısındaki duygu, düşünce ve davranışsal tepkilerini gözden geçirmeleri ve bu sorunlu davranış olumlu disiplin yöntemleri ortadan kaldırmaya çalışmaları, çalışma sürecini Form 3-A'ya not etmeleri istenir.

9. Oturumda üzerinde durulan konular kısaca özetlenir.
10. Üyelere oturumun özetini içeren doküman dağıtılır.
11. Üyelerden oturumu bir kelime ile özetlemeleri istenir. Daha sonra oturum sonlandırılır.

- Program sürecinde kullanılan sunum notları, formlar ve etkinlikler ek içerisinde verilmemiştir.

IV. OTURUM

Oturumun Amacı:

Dördüncü oturumun amacı, katılımcıların çocuk yetiştirme tutumlarını ve çocuk yetiştirme tutumlarının çocuklar üzerindeki etkilerini öğrenip kendi çocuk yetiştirme tutumlarını gözden geçirmelerini sağlamaktır.

Kazanımlar:

- Çocuk yetiştirme tutumlarının çocuklar üzerindeki etkilerini fark eder.
- Çocuk yetiştirmede benimsediği tutumları gözden geçirir.

Kaynak Araç ve Gereçler: Sunum Notu 4-A, Form 4-A., Sunum Notu 4-B, Form 4-B.

Süreç:

1. Geçen oturum üyeler tarafından özetlenerek hatırlanır.
2. Üyelere önceki oturumla ilgili olarak sormak istedikleri herhangi bir soru olup olmadığı sorulur.
3. Geçen oturumda verilen ev ödevleri gözden geçirilir. Grup üyeleri, çocuklarında gördükleri hangi sorunlu davranışı hangi olumlu disiplin yöntemi ile engellemeye çalıştıklarını grupta paylaşırlar.
4. Çocuk yetiştirme tutumlarından baskıcı (otoriter), mükemmeliyetçi (yetkinci), aşırı hoşgörölü ve aşırı koruyucu tutum ile ilgili bilgi verilir (Sunum Notu 4-A).
5. Aşırı koruyuculukla ilgili “İyi Niyetle” adlı hikaye okunur (Form 4-A).
6. Çocuk yetiştirme tutumlarından ilgisiz (kayıtsız), reddedici, dengesiz-kararsız (tutarsız) ve demokratik tutum ile ilgili bilgi verilir (Sunum Notu 4-B).
7. Ev ödevi olarak bir sonraki oturuma kadar çocuklarına karşı hangi tutumları benimsediklerine dair bir gözlem yapmaları, hatalı tutumlarını yansıtan en az 3 davranışlarını belirleyerek bu davranışların hangi yanlış tutumu yansıttığını ve bu davranışların etkilerini gözlemlemeleri, süreci de Form 4-B’ye not etmeleri istenir.
8. Oturumda üzerinde durulan konular kısaca özetlenir.

9. Üyelere oturumun özetini içeren doküman dağıtılır.
10. Üyelerden oturumu bir kelime ile özetlemeleri istenir. Daha sonra oturum sonlandırılır.

- Program sürecinde kullanılan sunum notları, formlar ve etkinlikler ek içerisinde verilmemiştir.

V. OTURUM

Oturumun Amacı:

Altıncı oturumun amacı, grup üyelerinin sağlıklı iletişimin önemi ve iletişimin engelleri konusunda bilgilendirilerek ben dilini kullanmaları konusunda bilinçlenmelerini sağlamaktır.

Kazanımlar:

- Çocukları ile iletişimde dileme ve ben iletilerinin önemini fark eder.

Kaynak Araç ve Gereçler: Sunum Notu 5-A, Form 5-A, Sunum Notu 5-B, Sunum Notu 5-C, Form 5-B, Form 5-C.

Süreç:

1. Geçen oturum üyeler tarafından özetlenir.
2. Üyelere önceki oturumla ilgili olarak sormak istedikleri herhangi bir soru olup olmadığı sorulur.
3. Geçen oturumda verilen ev ödevleri gözden geçirilir. Grup üyeleri, hangi tutumlarını değiştirdiklerini ve değiştirdikleri tutumların çocukları üzerindeki etkilerini grupta paylaşır.
4. İletişim ve iletişimin engelleri ile ilgili örnekler üzerinden gidilerek bilgi verilir (Sunum Notu 5-A).
5. İletişimle ilgili bir hikaye okunur (Form 5-A).
6. Anne-baba-çocuk iletişimi, kabul dili, etkin ve edilgin dinleme ile ilgili örneklerle birlikte bilgi verilir (Sunum Notu 5-B).
7. Çocuğu dinlemenin yararları, iletişimde sen dili ve ben dilinin kullanımı arasındaki fark ile ilgili bilgi verilir (Sunum Notu 5-C).
8. Konunun sonuna gelindiğinde “Bu Yemeği Herkes Yapsın” adlı yazı grupta paylaşılır (Form 5-B)
9. Ev ödevi olarak bir sonraki oturuma kadar günlük yaşantılarında ben dilini kullandıkları konuşmalardan bazı örnekleri Form 5-C’ye not etmeleri istenir.
10. Oturumda üzerinde durulan konular kısaca özetlenir.
11. Üyelere oturumun özetini içeren doküman dağıtılır.

12. Üyelerden oturumu bir kelime ile özetlemeleri istenir. Daha sonra oturum sonlandırılır.

- Program sürecinde kullanılan sunum notları, formlar ve etkinlikler ek içerisinde verilmemiştir.

VI. OTURUM

Oturumun Amacı: Bu oturumun amacı, katılımcıların okul başarısında ailenin rolü konusunda bilgilenmelerini sağlamaktır.

Kazanımlar:

- Okul başarısında ailenin rolünü fark eder

Kaynak Araç ve Gereçler: Sunum Notu 6-A, Sunum Notu 6-B.

Süreç:

1. Geçen oturum üyeler tarafından özetlenir.
2. Üyelere önceki oturumla ilgili olarak sormak istedikleri herhangi bir soru olup olmadığı sorulur.
3. Geçen oturumda verilen ev ödevleri gözden geçirilir. Grup üyeleri, ben dili ve sen dili örneklerini grupla paylaşır.
4. Okul başarısında ailenin rolü ve öğrenmeyi engelleyen durumlar hakkında bilgi verilir (Sunum Notu 6-A).
5. Çocukların neden ödev yapmak istemedikleri, ödev yapmak istemeyen çocuğa karşı anne, baba ve öğretmenin tutumunun nasıl olması gerektiği ve çocuğa ödev yapma alışkanlığının nasıl kazandırılabilceğine ilişkin bilgi verilir (Sunum Notu 6-B).
6. Ev ödevi olarak grup üyelerinden çocuklarının okul başarısını arttırmak amacıyla gösterdikleri davranışları gözden geçirip hatalı buldukları davranışları bir sonraki oturumda grupla paylaşmaları istenir.
7. Oturumda üzerinde durulan konular kısaca özetlenir.
8. Üyelere oturumun özetini içeren doküman dağıtılır.
9. Üyelerden oturumu bir kelime ile özetlemeleri istenir. Daha sonra oturum sonlandırılır.

- Program sürecinde kullanılan sunum notları, formlar ve etkinlikler ek içerisinde verilmemiştir.

VII. OTURUM

Oturumun Amacı: Bu oturumun amacı, katılımcıların okul aile işbirliğinin sağlanmasının yararları konusunda bilgilenmelerini sağlamaktır.

Kazanımlar:

- Çocuklarının sınıf öğretmeni ve okul idaresiyle iletişim halinde olmanın önemini bilir.

Kaynak Araç ve Gereçler: Sunum Notu 7-A.

Süreç:

1. Geçen oturum üyeler tarafından özetlenir.
2. Üyelere önceki oturumla ilgili olarak sormak istedikleri herhangi bir soru olup olmadığı sorulur.
3. Geçen oturumda verilen ev ödevleri gözden geçirilir. Grup üyeleri, çocuklarının okul başarısına destek verirken yaptıkları hatalı davranışları grupla paylaşır.
4. Okul aile işbirliği, okul aile işbirliğinde aileye düşen sorumluluklar, okul aile işbirliğinin sağladığı yararlar ve okul aile işbirliğinin çocuklar üzerindeki etkisi ile ilgili bilgi verilir (Sunum Notu 7-A).
5. İlk oturumdan başlanarak tüm oturumlar üyeler tarafından genel hatlarıyla özetlenir.
6. Üyelere oturumun özetini içeren doküman dağıtılır.
7. Üyelerin program ile ilgili düşünce ve duygularını paylaşmaları istenir.
8. Üyelere programa katılımları ve paylaşımları için teşekkür edilerek oturum sonlandırılır.

- Program sürecinde kullanılan sunum notları, formlar ve etkinlikler ek içerisinde verilmemiştir.

EK-3
ANABABALIK YETKİNLİĞİ ÖLÇEĞİ

Aşağıdaki ifadelerde yazılı olanları yapabileceğinizden emin olma/yapabileceğinize güvenme derecenizi aşağıdaki yanıt seçeneklerine göre belirtiniz. Lütfen her ifadeyi okuduktan sonra size en uygun gelen yanıt seçeneğini işaretleyiniz.

Madde Numarası	İfadeler	Yanıt Seçenekleri				
1.	Çocuğumun benimle birlikte eğlenceli zaman geçirmesini sağlayabilirim.	Kesinlikle yaparım ()	Genellikle yaparım ()	Yaparım ()	Nadiren yaparım ()	Kesinlikle yapamam ()
2.	Çocuğumun sağlıklı beslenmesini ve dinlenmesini sağlayabilirim.	Kesinlikle yaparım ()	Genellikle yaparım ()	Yaparım ()	Nadiren yaparım ()	Kesinlikle yapamam ()
3.	Çocuğumun nelerden hoşlandığını bilebilirim.	Kesinlikle yaparım ()	Genellikle yaparım ()	Yaparım ()	Nadiren yaparım ()	Kesinlikle yapamam ()
4.	Çocuğuma iyi bir anne/baba olmak için gerekli becerileri kazanmaya hazırım	Kesinlikle yaparım ()	Genellikle yaparım ()	Yaparım ()	Nadiren yaparım ()	Kesinlikle yapamam ()
5.	Çocuğumla ilgili sorunlarda gerekirse eşimden yardım isteyebilirim.	Kesinlikle yaparım ()	Genellikle yaparım ()	Yaparım ()	Nadiren yaparım ()	Kesinlikle yapamam ()
6.	Çocuğumla ve onun arkadaşlarıyla birlikte ders dışı etkinliklere katılabilirim.	Kesinlikle yaparım ()	Genellikle yaparım ()	Yaparım ()	Nadiren yaparım ()	Kesinlikle yapamam ()
7.	Çocuğumun okuldaki davranışlarını ve başarılarını izleyebilirim.	Kesinlikle yaparım ()	Genellikle yaparım ()	Yaparım ()	Nadiren yaparım ()	Kesinlikle yapamam ()

Ölçeğin devamı verilmemiştir.

EK-4
AİLE BİLGİ FORMU

1. Adınız Soyadınız :.....
2. Öğrencinin Annesi/ Babası:
3. Annenin yaşı kaçtır? Aşağıda verilen seçeneklerden en uygun olanını işaretleyiniz?
a) 19-25 b) 25-30 c) 30-35 d)35-40 e) Başka.....
4. Babanın yaşı kaçtır? Aşağıda verilen seçeneklerden en uygun olanını işaretleyiniz?
a) 19-25 b) 25-30 c) 30-35 d)35-40 e) Başka.....
5. Annenin eğitim düzeyi nedir?
() Okur yazar değil () İlkokul mezunu () Ortaokul mezunu () Lise mezunu
() Üniversite mezunu () Lisans üstü () Doktora
6. Babanın eğitim düzeyi nedir?
() Okur yazar değil () İlkokul mezunu () Ortaokul mezunu () Lise mezunu
() Üniversite mezunu () Lisans üstü () Doktora
7. Anne çalışıyor mu?
() Evet (mesleğinizi belirtin)..... () Hayır
8. Anne çalışıyorsa çocuğun okula başladığı döneme kadar çocukla kim ilgileniyordu?
() Anneanne, () Babaanne, () Bakıcı, () Annenin kendisi,
() Diğer (belirtiniz).....
9. Baba çalışıyor mu?
() Evet (mesleğinizi belirtin)..... () Hayır
10. Ailenin aylık gelir düzeyi nedir?. Aşağıda verilen seçeneklerden gelir düzeyinize en uygun olanı yazınız.
a)400 tl - 600tl b) 600 - 850 tl c) 850 – 1000 tl d) 1000 tl – daha üstü
11. Çocuk Sayınız : () 1 () 2 () 3 () 4 () 5
12. Çocuklarınızın Yaşları: () 0 – 2 () 3 – 6 () 7 – 11 () 12 – 18
13. 1. Sınıfta eğitim gören çocuğunuz kaçınıcı çocuğunuz?
Birinci, () İkinci, () Üçüncü, () Dördüncü, () Diğer(belirtiniz.....)
14. Aile yapısı
() Çekirdek aile (anne,baba ve çocuklar)
() Kalabalık aile (anneanne, babaanne gibi diğer yetişkinlerle birlikte)
15. Evde yaşayan kişi sayısı kaçtır?
.....

EK-5
EBEVEYN EĞİTİM PROGRAMI DAVETİYESİ

EBEVEYN EĞİTİM PROGRAMI

Okulumuz psikolojik danışmanı
Tuba BAĞA TARHAN tarafından 1. sınıf
öğrencilerinin velilerine haftada 1 oturum
olmak üzere toplam 7 oturumluk bir
ebeveyn eğitim programı uygulanacaktır.
Programa katılmak isteyen annelerin
1 ekim cuma günü 15:00'te okulumuz
toplantı salonuna gelmeleri rica olunur.

Program sürecinde aşağıdaki konular
üzerinde durulacaktır:

I. ve II. OTURUM

Çocuğunuzun gelişim dönemi özellikleri
III. OTURUM

Çocuğunuzun istemediğiniz
davranışlarını nasıl engelleyebilirsiniz?

IV. OTURUM

Çocuk yetiştirmede anne baba tutumları
V. OTURUM

Aile içi iletişim

VI. OTURUM

Çocuğunuzun okul başarısını evde
destekleyebilirsiniz?

VII. OTURUM

Okul aile işbirliğinin sağlanması

EK-6

PROGRAMA KATILIM BELGESİ

EBEVEYN EĞİTİM PROGRAMI

Katılım Belgesi

(14, 21, 28 Ekim-4, 11, 18, 25 Kasım 2010)

Sayın.....

Ebeveyn Eğitim Programı'na katılmıştır.

Tuba BAĞATARHAN
(Psikolojik Danışman-Eğitimci)

EK-7
EBEVEYN EĞİTİM PROGRAMINDAN RESİMLER

